

MINISTERSTVO VNITRA
ČESKÉ REPUBLIKY

OBCHODOVÁNÍ S DĚTMI

- doporučení pro postup orgánů veřejné správy

**Odbor bezpečnostní politiky
Praha 2011**

OBSAH

<i>Základní zásada</i>	3
<i>I. Definice</i>	3
<i>II. Analýza aktuální situace</i>	4
<i>III. Doporučení pro postup jednotlivých orgánů veřejné správy při kontaktu s cizincem-dítětem</i>	7
A) Doporučení pro postup Policie ČR.....	7
Základní povinnosti Policie ČR.....	8
Zjištění totožnosti dítěte a jeho zákonných zástupců.....	9
Spolupráce Policie ČR s OSPOD.....	10
Nejčastější pochybení Policie ČR.....	10
B) Obecní policie.....	11
C) Orgány sociálně-právní ochrany dětí	11
Základní úkoly.....	11
Orgány pověřené výkonem sociálně-právní ochrany dětí.....	12
Postupy OSPOD.....	14
Poskytování údajů.....	16
Místní příslušnost OSPOD.....	17
Praktické zkušenosti OSPOD vyplývající ze spolupráce se zahraničními partnery	18
Indikátory cílové skupiny – zranitelné skupiny dětí-cizinců z pohledu OSPOD.....	19
Nejčastější pochybení a problematické momenty ve vztahu k OSPOD	19
D) Některé relevantní okolnosti či skutečnosti, které jsou důležité pro další postup příslušných orgánů, zejména Policie ČR a OSPOD.....	20
Pochybnosti při určení věku dítěte	21
Doporučení k vedení spisové dokumentace	21
Požádá-li dítě o mezinárodní ochranu	21
Nepodaří-li se zjistit totožnost dítěte.....	22
Totožnost dítěte je zjištěna a dítě uvede své zákonné zástupce, kteří se zdržují na území ČR; Policie ČR po nich neúspěšně pátrá.....	22
Totožnost dítěte je zjištěna a dítě uvede osoby, se kterými na území ČR pobývá; nejedná se o zákonné zástupce.....	23
Specifika v identifikaci případů obchodování v prostoru mezinárodních letišť.....	23
E) Postup po rozhodnutí pracovníka OSPOD o dočasném zařazení dítěte do zařízení určeného k dočasnému umístění, případně dlouhodobější péči o děti	24
Postup specializovaných zařízení	24
Postup Služby kriminální policie a vyšetřování.....	25
F) Postup soudů.....	26
Postup soudů v civilním řízení	26
Postup soudů v trestním řízení.....	27
<i>Příloha: Informace nevládní a mezinárodní organizace</i>	29
Organizace La Strada ČR, o.p.s.....	29
Mezinárodní organizace pro migraci v Praze	29
<i>Seznam použitých zkratk</i>	30

ZÁKLADNÍ ZÁSADA

Postup orgánů veřejné správy při kontaktu s dítětem (zejména dítětem-cizincem), které se na našem území dopustí činu jinak trestného, provinění nebo přestupku zvláště v oblasti, kde je účelem takového jednání dosažení majetkového prospěchu (kapesní krádeže, krádeže v obchodech, loupeže, ale i jednání, která nejsou kriminalizovaná: př. žebrání) by měl být do doby, dokud nebudou zjištěny skutečnosti odůvodňující opačný závěr, takový, jako by se jednalo o oběť obchodování s lidmi. V praxi to znamená, že všechny relevantní subjekty by měly důsledně zjišťovat veškeré skutečnosti, které by tuto domněnku buď potvrdily, nebo vyvrátily.

I. DEFINICE

Obsah a účel materiálu: materiál se detailně zabývá postupy orgánů veřejné správy ve vztahu k nezletilému cizinci, který se buď dopustil činu jinak trestného, provinění nebo přestupku, nebo na něm byl spáchán trestný čin. Otázka, zda byl ke spáchání činu jinak trestného, provinění nebo přestupku nezletilý cizinec někým nucen či zneužit je sice rovněž relevantní, nicméně skutečnosti, které by tomu nasvědčovaly, mohou být prokázány teprve v rámci vyšetřování. Původně se měl materiál vztahovat pouze na nezletilé cizince bez doprovodu zákonného zástupce, avšak na základě informací získaných od příslušných orgánů a organizací bylo zjištěno, že je třeba zaměřit se na všechny nezletilé cizince, kteří se pohybují na našem území a nacházejí se v materiálu blíže specifikovaných situacích, neboť i oni jsou potenciálními oběťmi obchodování s lidmi (dětmi) ve smyslu ustanovení § 168 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění zákona č. 306/2009 Sb. (dále jen „TZ“)¹. Zároveň však nelze vyloučit, že obdobná činnost může být páchána na dětech–občanech ČR. V rámci specifikace situací, které mají být tímto materiálem obzvláště zohledněny opět zdůrazňujeme, že se jedná zejména o momenty, kdy jsou děti přistiženy při různých krádežích (kapesních, krádežích v obchodech, vykrádání automobilů), při žebrání atd. - blíže k tomu viz kapitola č. II). Právě v těchto situacích je identifikována pravděpodobnost, že dítě může být k této činnosti nuceno. Tím však nevylučujeme, že existuje celá řada případů, kdy je z prověření okolností evidentní, že se nejedná o oběť obchodování s lidmi (např. činy, které nejsou motivovány získáním majetkového prospěchu či jinou formou obohacení).

Základní pojmy používané pro různé kategorie dětí:

Dítě: pro účely tohoto materiálu bude nadále používán termín dítě, který, není-li stanoveno jinak, je označením pro nezletilého cizince, tedy osobu občanství jiného než ČR, která je mladší 18 let.

Osoba mladší než 15 let: jedná se o pojem trestněprávní. Z hlediska počítání času vymezuje v trestním řízení pojem „osoba mladší než 15 let“ časové údobí, kdy fyzická osoba, která před dovršením 15 let věku spáchala čin jinak trestný, není trestně odpovědná (§ 25 TZ). V trestním řízení užíváme tohoto pojmu k označení kategorie osob podléhajících zvláštnímu režimu při výslechu svědka (§ 102 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „TŘ“). TZ v některých svých skutkových podstatách tímto pojmem označuje skupinu osob, která požívá zvýšené trestněprávní ochrany.

Nezletilý: obsahově i významově je opakem zletilosti. Je to fyzická osoba, která nedovršila 18 let věku nebo nenabyla zletilosti manželstvím. Trestní právo tento pojem neužívá.

Mladistvý: je pojem trestněprávní. Je s ním spojen počátek vzniku trestní odpovědnosti fyzické osoby za spáchané provinění i zvláštnosti trestní odpovědnosti a trestního řízení proti mladistvým. Nelze jej proto ztotožňovat s pojmem „nezletilý“, který je pojmem občanského práva (§ 8 odst. 2 zákona č. 40/1964 Sb.,

¹ V této souvislosti upozorňujeme též na ustanovení § 34 odst. 3 písm. c), podle kterého se do promlčecí doby nezapočítává doba, po kterou oběť trestného činu obchodování s lidmi nebo některého trestného činu uvedeného v hlavě třetí zvláštní části byla mladší osmnácti let.

občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, dále jen „OZ“). Obecná plná trestní odpovědnost pachatele za spáchaný trestný čin nastává až dnem následujícím po dnu, ve kterém fyzická osoba dovršila 18 let věku.

Osoba blízká věku mladistvého: pojem, který je využíván kriminologií a v praxi. V TZ je užit v ustanovení § 41 písm. f) jako polehčující okolnost při výměře trestu.

Nezletilý cizinec bez doprovodu (zákoného zástupce): cizinec mladší 18 let odloučený od svých rodičů nebo jiných osob odpovědných za jeho výchovu (definice ve smyslu zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, dále jen „zákon o SPOD“).

Osoba odpovědná za výchovu dítěte: je/jsou osoba/osoby, které/kterým bylo dítě svěřeno do výchovy rozhodnutím příslušného orgánu nebo která/které za něj odpovídá/odpovídají podle právního řádu státu původu dítěte (§ 6 odst. 2 zákona o SPOD).

Obchodování s lidmi (dětmi): dle ustanovení § 168 odst. 1 TZ je obchodováním s lidmi takové jednání, které spočívá v přiměnění, zjednání, najmutí, zlákáání, svedení, dopravení, ukrytí, zadržování nebo vydání dítěte, aby ho bylo jiným užito k pohlavnímu styku nebo jiným formám sexuálního zneužívání nebo obtěžování, anebo k výrobě pornografického díla, k odběru tkáně, buňky nebo orgánu z jeho těla, k službě v ozbrojených silách, k otroctví nebo nevolnictví, nebo k nuceným pracím nebo k jiným formám vykořisťování, anebo kořistění z takového jednání. Za jiné formy vykořisťování pak lze považovat právě drobnou trestnou činnost či žebrání za podmínek, že při něm dochází k vykořisťování dítěte. **Není nutné, aby se tak dělo proti vůli dítěte, a nemusí být, na rozdíl od osob starších 18 let, použito ani násilí, pohrůžky násilí, ani lsti, využito omylu, tísně nebo závislosti.**

Vzhledem k tomu, že žebrání samo o sobě není trestným činem a většinou se jej dopouští děti rodičů-cizinců, kteří přichází ze zemí s naprosto odlišnými sociálně-ekonomickými podmínkami a s jinou mentalitou, je prokázání úmyslu vykořisťovat dítě nesnadné.

Postup orgánů veřejné správy při kontaktu s dítětem (zejména dítětem-cizincem), které se na našem území dopustí činu jinak trestného, provinění nebo přestupku by měl být do doby, dokud nebudou zjištěny skutečnosti odůvodňující opačný závěr (či pokud ze situace zjevně nevyplývá, že se v daném případě nejedná obchodování s lidmi), takový, jako by se jednalo o oběť obchodování s lidmi. V praxi to znamená, že všechny relevantní subjekty by měly důsledně zjišťovat veškeré skutečnosti, které by tuto domněnku buď potvrdily, nebo vyvrátily.

Poznámka: kde jsou v textu používány pojmy jako cizinec, migrant, občan, mladistvý, nezletilý, tlumočnick, policista, strážník, soudce, psycholog, psychiatr, pachatel, pracovník, rodič, opatrovník, poručník, příbuzný, účastník, zástupce, příslušník, žadatel, specialista, máme na mysli osoby jak mužského, tak ženského pohlaví, tedy i cizinku, mladistvou, tlumočnicki, policistku apod., pokud není výslovně stanoveno jinak.

II. ANALÝZA AKTUÁLNÍ SITUACE

Jak již bylo řečeno, obchodování s lidmi a obzvláště pak obchodování s dětmi, je vysoce latentní trestnou činností. Ze zkušeností ze zahraničí vyplývá, že lze učinit **několik obecných charakteristik této trestné činnosti:**

- vysoká **obtížnost získávání jak operativních informací, tak následně důkazů využitelných v rámci trestního řízení** (mezinárodní prvek, rozdílné národní přístupy k institutu poručníka, opatrovníka apod., rozdílné národní přístupy k postihu žebrání, rozdílná věková hranice trestní odpovědnosti atd.),
- vysoká **provázanost skupin působících v jednotlivých státech** (EUROPOL např. potvrzuje, že organizované skupiny operující ve Španělsku jsou úzce propojeny se skupinami působícími ve Spojeném království; tyto skupiny údajně pocházejí např. z oblasti Rumunska nazývané Tândărei),
- **široké spektrum trestné činnosti a dalších aktivit spojených s obchodem s lidmi:** využívání dětí k distribuci drog, majetkové trestné činnosti – kapesní krádeže, krádeže příručních zavazadel, krádeže v obchodech, vykrádání parkovacích automatů; žebrání atd.,

- **sezónní aspekt** - v zemích západní Evropy byl zaznamenán pokles této činnosti např. v průběhu zimních měsíců, kdy prudce klesá zejména počet turistů v hlavních turistických centrech.

Kriminální statistiky, díky kterým by bylo možné dovodit možný rozsah trestné činnosti týkající se obchodování s dětmi, např. za účelem nucení k majetkové trestné činnosti, mohou mít **velmi nízkou vypovídající hodnotu také s ohledem na následující**:

- v praxi je velmi **omezena možnost identifikace obětí – dětí** nucených např. k trestné činnosti – oběti jsou většinou **považovány za pachatele**, o čemž nejsou z nejrůznějších důvodů pochybnosti; je velmi obtížné zjistit další pozadí případu,
- **obtížná zjistitelnost údajů**, v kolika případech byly delikty páchany (ať již majetkové delikty páchané dětmi, zejména v případě, že se jedná o přestupek, tak v případě pachatelů, u kterých je obtížné zjistit, v kolika případech a kolik dětí bylo nuceno a vykořisťováno),
- děti jsou nezdědka kdy předány pachatelům či **vykořisťovány přímo členy vlastní rodiny, jsou instruovány**, jak v případě kontaktu s policií a dalšími orgány veřejné správy reagovat; vše budí zdání, že je dítě pachatelem a proto nechce spolupracovat,
- děti **nerozumí česky či předstírají**, že nerozumí, nastávají komplikace se zajištěním tlumočení a právního zástupce dítěte, u každého úkonu s dítětem je nutná přítomnost pracovníka **orgánu sociálně-právní ochrany dětí** (dále jen „OSPOD“),
- při jednání s dětmi je zřetelná **kulturně podmíněná nedůvěra** k orgánům veřejné správy,
- mnoho z dětí má **změněnou identitu, pozměněné údaje o věku**; také pachatelé někdy používají padělané či pozměněné doklady.

V posledních několika letech byly **v zahraničí provedeny rozsáhlé policejní operace** zaměřené na problematiku obchodování s dětmi. Jedná se např. o operace ve **Spojeném království**, kde Metropolitní policie ve spolupráci s Imigračním úřadem a rumunskou policií provedly celou řadu policejních razíí. Výsledkem operace bylo 20 zatčených pachatelů. V souvislosti s případem se objevily informace až o 180 dětských obětech rumunského původu vykořisťovaných na území Spojeného království. Děti byly údajně prodávány vlastními rodiči či dalšími příbuznými za cenu do 20 000 EUR a ročně vydělávaly pachatelům až 135 000 EUR. Obdobná situace byla i ve **Španělsku**. V období od října 2007 do února 2008 bylo na území Španělska zajištěno celkem 274 rumunských dětí, z toho mnohé byly mladší 14ti let (tedy pod hranicí trestní odpovědnosti ve Španělsku). Z 274 dětí byla téměř polovina zajištěna v Madridu. Ještě více zarážející však byl údaj o tom, že se některé z dětí dopustily (a byly zajištěny) při opakující se trestné činnosti až v 60 případech za měsíc. Dále bylo šetřením zjištěno, že mnoho rumunských rodin - příbuzných vykořisťovaných dětí, žije velmi vysokým životním standardem, a to právě díky penězům, které jim děti pravidelně zasílaly.

Uvedené příklady zde uvádíme pro určité srovnání situace v České republice se situací v zahraničí.

Pro zmapování situace v České republice byly **využity statistické údaje² Policie ČR**. Pro získání představ o vývoji situace byly srovnány dostupné **údaje z let 2003-2010**. Byly porovnávány **dvě věkové skupiny osob – pachatelů cizinců (věk do 15 let a věk 15 -18 let)**, a to **jednak pachatelé tzv. kapesních krádeží a dále pachatelé krádeží prostých v jiných objektech**.

Porovnáním **celorepublikových statistik** získáme následující informace. Zatímco v roce 2003 byl součet pachatelů-cizinců u kapesních krádeží a krádeží prostých v jiných objektech celkem 101 (dle dělení do věkových skupin 17 a 84 pachatelů), v roce 2004 celkem 106 pachatelů (dle věkových skupin 21 a 85), **od roku 2005 je patrný určitý pokles** [2005 – 65 (23+42), v roce 2006 celkem 79 (22+57) až na pouhých 34 (22+12) vybraných typů krádeží zaznamenaných v roce 2007].

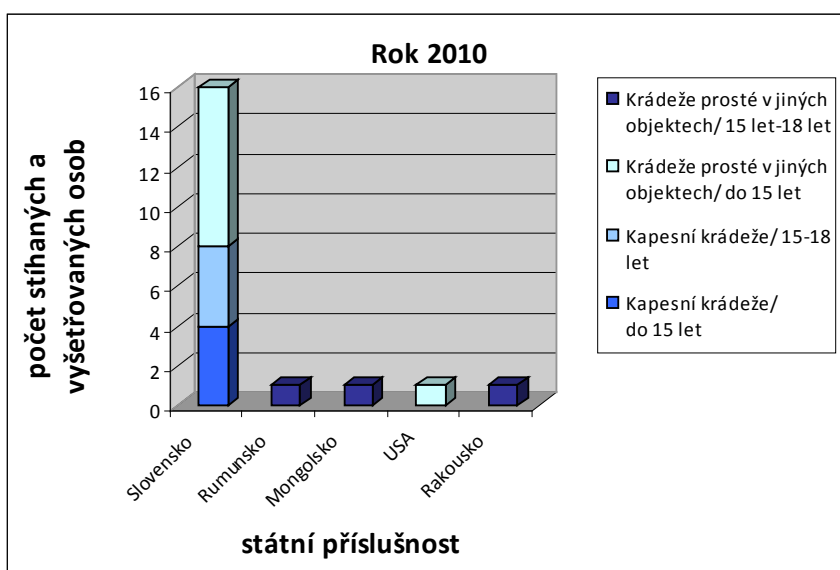
V roce 2008 bylo za oba druhy krádeží stíháno a vyšetřováno již jen celkem 24 cizinců (9+15). Roku 2009 bylo zaznamenáno nepatrné zvýšení (31 dětí-cizinců) a opětovný pokles evidujeme roku 2010 (20 dětí-cizinců). Celkový pokles registrované kriminality ale nemusí znamenat, že se chování dětí (i dětí cizinců) v posledních

---

² Evidenčně statistický systém kriminality Policie ČR.

letech skutečně zlepšilo. To mj. vyplývá z vyjádření přední české odbornice na **trestní právo** Prof. JUDr. Heleny Váľkové, CSc. z Právnícké fakulty Západočeské univerzity v Plzni.³

Další zajímavou informací týkající se nezletilých pachatelů-cizinců krádeží je jejich **státní příslušnost**. Ve sledovaném období se pravidelně mezi **dvěma nejčastěji se vyskytujícími státními příslušnostmi objevují Bulharsko** (2003-45, 2004-43, 2005-26, 2006-2, 2007-1, 2008-0, 2009-7, 2010-0) a **Slovensko** (2003-49, 2004-56, 2005-31, 2006-66, 2007-25, 2008-16, 2009-19, 2010-16). Dále se pravidelně, avšak pouze jeden či dva případy ročně, objevují nezletilí pachatelé z Ukrajiny, Ruska, Gruzie, Vietnamu, Jugoslávie, Mongolska, Rumunska či Polska. V roce 2009: Kazachstán (1 osoba), Spolková republika Německo (1), Bělorusko (1), Polsko (1), Spojené státy americké (1). V roce 2010 byl krom výše zmíněných státních příslušností identifikován i případ jednoho rakouského dítěte.

Pokles pachatelů bulharské národnosti souvisí pravděpodobně se soustředěnou pozorností, která byla tzv. **případům bulharských dívek věnována na přelomu let 2004 a 2005**.⁴ V několika případech bylo zjištěno, že zejména tomto období došlo k opakovanému předvedení bulharských dětí mladších 15 let (např. dívka ve věku 10 až 11 let byla opakovaně předvedena 9x v rozmezí 7 měsíců), a to na různých místech v ČR. O některém ze předvedení u zkoumaného

vzorku 24 dětí **nebyl bezprostředně po předvedení vyrozuměn OSPOD**. V některých případech děti uváděly naprosto **stejnou legendu** nebo se prokázaly **padělaným pasem**. Ačkoliv byly velmi nízkého věku, nebyla těmto podezřelým okolnostem ze strany Policie ČR věnována větší pozornost. Pravděpodobně ani okolnosti a důvody, proč dítě cizinec cestuje po ČR bez doprovodu, nikdo blíže nezjišťoval.

Ze zkušeností ze zahraničí vyplývá, že v případě, že se na aktivity pachatelů této trestné činnosti orgány činné v trestním řízení (dále jen „OČŘ“) intenzivně zaměřují, skupiny se urychleně přesouvají v rámci hranic EU do jiného, z jejich pohledu méně rizikového působiště. Poklesem majetkové trestné činnosti páchané Bulhary lze do určité míry vysvětlit i celkový pokles této kriminality zejména v letech 2005 a 2006. Na druhou stranu, výrazný pokles Policí ČR vykázaných pachatelů této vybrané majetkové trestné činnosti páchané nezletilými cizinci v roce 2007 na pouhých 34 na území celé ČR by mohl být jistým vodítkem toho, že Policie ČR **sledování těchto případů nevěnuje dostatečnou pozornost**. Druhým důvodem by mohl být fakt, že postup po zajištění nezletilých pachatelů není vždy v souladu se služebními postupy (nad případem se, s ohledem na nezletilost pachatele, byl v dobré víře, jen „přimhouří oko či mávne rukou“).

Dalším dostupným údajem je **rozdělení výše zmíněných pachatelů** kapesních krádeží a krádeží prostých v jiných objektech **dle krajů**. V obou sledovaných věkových kategoriích (věk pachatele 0-15 let a 15-18 let) má hl. m. Praha vždy prvenství. Pro informaci uvádíme, že se v tabulce jedná se o organizační dělení Policie ČR,

³ „Kriminalita mládeže od poloviny 90. let „papírově“ klesá. Je to jednak tím, že zákon v roce 2002 nově definoval krádež (posunul hranici škody ze 2 000 na 5 000 korun), a jednak v tom hraje roli nedůslednost policistů při odhalování činu.“ Alena Zvěřinová, Soudci: Policie může stíhat i děti, Mladá fronta DNES, 25. června 2008.

⁴ Bulharské dívky, materiál Ministerstva vnitra ČR, odboru bezpečnostní politiky, který byl vytvořen v roce 2005 a který popisuje bulharský organizovaný zločin zabývající se zejména na území hl. m. Prahy prostitucí a další trestnou činností související s obchodováním s lidmi.

v minulosti tedy 8 policejních krajů; kraje se nekryly s administrativním členěním ČR. Od 1. ledna 2010 vzniklo na základě vyhlášky č. 407/2009 k zákonu č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky 6 nových krajů tak, aby se krajská územní struktura policie kryla s územním rozdělením krajské samosprávy – údaje za rok 2010 tedy nebyly do tabulky vzhledem ke změně včleněny (uvedeny jsou v následujícím textu).

Děti-cizinci - stíhané a vyšetřované osoby dle místa spáchání v letech 2001-2009 pro tr. čin krádeže kapesní									
Věk pachatele	Pha	Střč	Jč	Zpč	Svč	Vch	Jmk	Svm	ČR
do 15 let	95	2	6	9	26	17	21	39	215
15-18 let	38	1	2	3	6	6	8	15	79

V roce 2007 bylo stíháno a vyšetřováno pro trestné činy kapesní krádeže a krádeže prosté v jiných objektech celkem **34 dětí-cizinců** – z toho nejvíce v Praze – celkem 10 (nejvyšší počet dětí dle státní příslušnosti pocházelo ze Slovenska – celkem 4 děti, dále Ukrajina – 1, Bulharsko – 1, Gruzie – 1, USA – 2 a Alžír – 1). Na druhém místě je Jihomoravský kraj s celkem 7 osobami (všechny slovenské státní příslušnosti), na třetím místě je Severomoravský kraj s celkem 6 osobami (vše opět děti slovenské státní příslušnosti).

Jak bylo uvedeno výše, v roce 2008 bylo pro shora uvedené druhy trestných činů krádeže stíháno a vyšetřováno 24 dětí-cizinců (z toho 8 v Praze, 6 v Západočeském kraji, 4 v Jihomoravském kraji, 3 v Severomoravském kraji, 2 ve Východočeském kraji, 1 ve Středočeském kraji), **v roce 2009 31 dětí-cizinců** (z toho 9 v Praze, 3 ve Středočeském kraji, 3 v Severočeském kraji, 6 ve Východočeském kraji, 5 v Jihomoravském kraji, 5 v Severomoravském kraji).

Údaje za rok 2010 opět nevybočují z popsaného trendu, kdy bylo nejvíce osob stíhaných a vyšetřovaných pro prosté krádeže kapesní a v jiných objektech identifikováno v Praze (6 dětí-cizinců). Dále pak dle nového rozčlenění krajů: 4 ve Středočeském, 3 v Jihomoravském, 2 v Olomouckém a po jedné osobě v Plzeňském, Pardubickém, Karlovarském, Moravskoslezském, a Zlínském kraji.

Závěrem je nutné konstatovat, že **žádné dostupné údaje prozatím nenasvědčují tomu, že by trestná činnost obchodování s lidmi/děti v intencích rozsahu případů ze Spojeného království, Rakouska a Španělska, existovala v ČR.** Nadále bude celá situace v odhalování obětí obchodování s dětmi do jisté míry jednodušší po spuštění centrální části **Vízového informačního systému.** Jeho prostřednictvím se budou ze všech zemí Schengenu ukládat údaje o cizincích (včetně otisků prstů - nabírání otisků od 12 roku osoby) vstupujících na území Schengenu. Tímto procesem bude zabráněno případům přicestování s dětmi a následného vycestování bez dětí, bez udání důvodu, adresy pobytu dětí, odpovědné osoby atd. Ukládáním uvedených údajů se ztíží (vyloučí) změna identity dítěte a bude možné ztotožnit osobu i v případě, kdy neuvede své jméno, datum narození. **Přesto v souvislosti s výše zmiňovanými případy byla identifikována potřeba zmapovat postupy jednotlivých orgánů veřejné správy tak, aby byla zajištěna dostatečná znalost problematiky a efektivní spolupráce dotčených subjektů.**

III. DOPORUČENÍ PRO POSTUP JEDNOTLIVÝCH ORGÁNŮ VEŘEJNÉ SPRÁVY PŘI KONTAKTU S CIZINCEM-DÍTĚTEM

A) DOPORUČENÍ PRO POSTUP POLICIE ČR

Hlavním a nejdůležitějším subjektem, který je schopen identifikovat možné oběti obchodování s dětmi je Policie ČR (konkrétně služba pořádkové policie).

- v rámci výkonu hlídkové služby,
- při kontrolních akcích,
- na základě oznámení přijatých od různých osob či organizací.

Policisté služby pořádkové policie zpravidla dorazí na místo jako první. **V obecné rovině lze uvést 2 typické situace, ve kterých policisté zakročují:**

1. V případě podezření, že na nezletilém cizinci bez doprovodu zákonného zástupce - dítěti byl spáchán trestný čin nebo byl donucen ke spáchání činu jinak trestného, provinění nebo přestupku.

2. V případě podezření, že se nezletilý cizinec bez doprovodu zákonného zástupce - dítě dopustil činu jinak trestného, provinění nebo přestupku bez toho, že byl k tomu donucen jinou osobou.

Tyto dvě výše uvedené situace jsou v první fázi od sebe vzájemně jen těžce odlišitelné. Z hlediska definice trestného činu obchodování s lidmi dle ustanovení § 168 odst. 1 TZ je však relevantní zejména otázka, **zda dítě není někým vykořisťováno.**

ZÁKLADNÍ POVINNOSTI POLICIE ČR

V obou výše uvedených situacích má policista následující povinnosti:

- ihned dítě vymaní z prostředí, kde na něm byl páchan trestný čin nebo přestupek, a z dosahu osob, které se na něm trestného činu nebo přestupku dopouštěly (z důvodu zamezení případnému nátlaku, zastrašování atd.),
- pokud dítě spáchá čin jinak trestný, provinění nebo přestupek - předvolá jej k podání vysvětlení a poučí ho o jeho právech, zajistí přítomnost OSPOD,
- v případě potřeby dítěti zajistí lékařské ošetření,
- bezodkladně o výše uvedených skutečnostech vyrozumí zákonného zástupce, pokud tak lze učinit,
- bezodkladně vyrozumí příslušný OSPOD o tom, že:
  - rodiče, popř. jiná odpovědná osoba za výchovu dítěte neplní či nemůže plnit, popř. porušuje povinnosti vyplývající z rodičovské zodpovědnosti,
  - na dítěti byl spáchán trestný čin, nebo je podezření ze spáchání takového činu,
  - dítě spáchalo provinění, nebo jde-li o děti mladší než 15 let, spáchalo čin, který by jinak byl trestným činem,
- v případě potřeby zajistí přítomnost tlumočnicka,
- v případě potřeby provede neodkladné nebo neopakovatelné úkony trestního řízení,
- zjistí totožnost dítěte,
- provede lustraci dítěte v dostupných evidencích,
- vyrozumí Službu cizinecké policie ČR (dále jen „SCP“) z důvodu ověření pobytového statusu cizince,
- v případě spáchaného přestupku věc projedná v blokovém řízení nebo provede oznámení o přestupku příslušnému správnímu orgánu,
- splní hlášenou povinnost o události prostřednictvím příslušného operačního střediska [Závazný pokyn policejního prezidenta (dále jen „ZP PP“) č. 136/2006, kterým se upravuje postup při hlášení událostí a provozování informačního systému „Událost“, ve znění ZP PP č. 199/2006 a ZP PP č. 84/2007],

- **věc předá věcně a místně příslušnému policejnímu orgánu (specialistovi) služby kriminální policie a vyšetřování k provedení dalších úkonů; pouze tento specialista provádí výslech dítěte a další relevantní úkony. U dětí mladších patnácti let stačí zjistit názor dítěte na věc (§ 92 odst. 1 zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, dále jen „ZSM“), pokud se nebude jednat o závažnou trestnou činnost,**
- vyrozumí pracoviště určené ke shromažďování a analýze informací o případech obchodování lidmi a dětmi; tímto pracovištěm je Útvar pro odhalování organizovaného zločinu služby kriminální policie a vyšetřování Policie ČR (dále jen „ÚOOZ“), Úřad služby kriminální policie a vyšetřování Policie ČR nebo příslušné Krajské ředitelství Policie ČR .

ZJIŠTĚNÍ TOTOŽNOSTI DÍTĚTE A JEHO ZÁKONNÝCH ZÁSTUPCŮ

Policie ČR je povinna zjistit totožnost dítěte a bezodkladně informovat jeho zákonné zástupce o výše uvedených skutečnostech. Zpravidla se jedná o „sdělenou“ totožnost a další informace sdělené ze strany dítěte (pokud se nepotvrdí jiným věrohodným způsobem). V případě, že se jakákoliv osoba prohlašuje za zákonného zástupce dítěte nebo za jinou osobu, které bylo dítě svěřeno (prokazuje tuto skutečnost rodným listem, jinou ekvivalentní listinou, rozhodnutím cizozemského úřadu, rozhodnutím cizozemského soudu apod.), **musí policisté ověřit totožnost osob, a to ve všech dostupných evidencích. Lustrace v evidencích probíhá jak na místě, kde je dítě nalezeno, tak na policejních služebnách. Lustrovat lze z informačních systémů Policie ČR, kde lze zjistit údaje k evidenci obyvatel, k pobytu cizinců, k řidičskému oprávnění či oprávnění k držení zbraně, k osobám v pátrání atd. Kromě lustrací lze využít ke stanovení věku dítěte lékařské metody. V ČR se používá zejména RTG levé ruky dítěte.** Lustrací je nutné prověřovat totožnost zejména doprovázející osoby, přestože dítě o něm tvrdí, že je jeho zákonným zástupcem, případně osobou odpovědnou za výchovu dítěte či osobou, která o dítě dočasně pečuje.

Podle § 80 zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění zákona č. 41/2009 Sb. (dále jen „zákon o policii“), může policie předávat osobní údaje o osobách, je-li předání osobních údajů nezbytné k odstranění závažného ohrožení bezpečnosti osob nebo veřejného pořádku, a to i do zahraničí prostřednictvím Interpolu.

Za účelem zjištění totožnosti osoby lze na základě ustanovení § 63 odst. 3 a 4 zákona o policii takovou osobu předvést a získat informace potřebné k jejímu ztotožnění snímáním daktyloskopických otisků, zjišťováním tělesných znaků, měřeními těla, pořizováním obrazových, zvukových a jiných záznamů a odebíráním biologických vzorků umožňujících získání informací o genetickém vybavení.

V případě, že se jedná o malé dítě, které není schopno sdělit podstatné informace o své totožnosti a nepodaří-li se tyto informace zjistit jiným věrohodným způsobem, určí jméno, příjmení a datum narození soud.

Pozor – pokud je dítě v doprovodu zákonného zástupce nebo osoby odpovědné za výchovu dítěte, je zapotřebí prověřit, zda se zákonný zástupce nebo osoba odpovědná za výchovu dítěte nepodílí na trestné činnosti ve vztahu k dítěti.

Pokud se dítě nachází na území ČR bez doprovodu zákonného zástupce, popř. osoby odpovědné za výchovu dítěte, je Policie ČR povinna zjistit vztah mezi dítětem a „doprovázejícími“ osobami (tyto skutečnosti jsou o to důležitější, jedná – li se o dítě–cizince).

Pokud doprovázející osoby (nebo osoby, které nejsou zákonnými zástupci dítěte a přihlásí se k dítěti dodatečně) nedokázaly věrohodně doložit oprávněnost k odpovědnosti za výchovu dítěte – Policie ČR jim dítě nevydá a další postup provede v součinnosti s OSPOD.

Pokud se totožnost dítěte nepodaří zjistit – jsou všechny zjištěné informace předány OSPOD k dalšímu postupu (viz níže).

SPOLUPRÁCE POLICIE ČR S OSPOD

- Policie ČR kromě bezodkladného vyrozumění předá OSPOD **podstatné informace o dítěti** (informace o všech okolnostech, které jsou důležité pro další postup ve věci) a informuje OSPOD o dalších svých úkonech a oba orgány ve věci postupují **v plné součinnosti**.
- V této souvislosti je třeba upozornit zejména na úkoly uložené ZP PP č. 86/2009 ze dne 26. června 2009, o předávání údajů pro účely SPOD.
- Policista základního útvaru Policie ČR či specialista ze služby kriminální policie a vyšetřování Policie ČR (dále jen „SKPV“) provádí veškeré úkony za přítomnosti pracovníka OSPOD, a to buď na služebně, nebo ve speciální výslechové místnosti. V mimopracovní době toto zajistí „dosahoví“ pracovníci Policie ČR a OSPOD.
- Na základě dohody s OSPOD, rozhodne Policie ČR o časovém harmonogramu dalších úkonů ve vztahu k dítěti (např. **výslechu dítěte se vždy účastní pracovník OSPOD⁵**). OSPOD obce s rozšířenou působností plní funkci opatrovníka do doby, než je mu stanoven soudem, nebo než je dítě předáno zákonnému zástupci, popř. osobě odpovědné za výchovu dítěte.

NEJČASTĚJŠÍ POCHYBENÍ POLICIE ČR

1) V praxi se stává, že policista **dítě předvede**, např. za účelem zjištění jeho totožnosti, zákonných zástupců, věku, lustrací v evidencích, podání vysvětlení (může se tak stát např. při přistižení dítěte při kapesní krádeži).

2) Na policejní služebnu **se krátce po předvedení dítěte dostaví dospělá osoba a žádá o předání dítěte**. Policisté si řádně neprověří vztah dítěte a dospělé osoby (dítě např. tvrdí, že tato osoba je jeho rodičem) a dítě této osobě bez dalšího předají.

Policisté by měli mít stále na paměti, že každé dítě, které se dopustí výše uvedeného nezákonného jednání, **může být k takové činnosti nuceno dospělou osobou** – a tedy být obětí obchodování s lidmi. **Právě policisté**, kteří dítě při takovém jednání přistižili nebo jej z nejrůznějších důvodů předvedli, **mohou být pro dítě jedinou šancí, jak se ze zločineckého prostředí dostat**. Děti při předvedení pravděpodobně budou chtít zpět k osobám, které je k takové činnosti nutí, a to i za cenu, že o nich budou prohlašovat, že jsou to jejich rodiče, příbuzní apod. Je tomu tak proto, že pachatelé jsou zřejmě jediné osoby, které se o ně, byť takovýmto zavrženíhodným způsobem, starají. Tyto dospělé osoby mohou dětem páchání jejich kriminální činnosti představovat jako hru a děti si samy mnohdy nejsou schopny uvědomit následky svého chování. V těchto případech se proto může zdát, že děti jednájí dobrovolně a bez donucení. I zde je třeba si uvědomit, že není žádoucí, aby děti vyrůstaly v prostředí, kde páchání kriminality je běžnou normou životní seberealizace. Proto je v těchto případech velice důležité potupovat vždy důsledně a udělat maximum pro to, aby byla těmto dětem dána šance na jejich zdravý vývoj.

---

⁵ Dle § 17 zákona o SPOD obecní úřad obce s rozšířenou působností mj.: - vykonává funkci opatrovníka a poručníka; může být ustanoven opatrovníkem i v případě zastupování dítěte ve vztahu k cizině, - činí neodkladné úkony v zájmu dítěte a v jeho zastoupení v době, kdy není dítěti ustanoven poručník nebo dokud se ustanovený poručník neujme své funkce.

Dále dle § 33 zákona o SPOD:

- orgánem sociálně-právní ochrany příslušným podle ZSM je obecní úřad obce s rozšířenou působností,
- orgánem sociálně-právní ochrany příslušným podle zákona o přestupcích, je obecní úřad obce s rozšířenou působností; ústního jednání o přestupku, je-li obviněným mladistvý, je povinen se účastnit zaměstnanec obce s rozšířenou působností zařazený do tohoto obecního úřadu.

B) OBECNÍ POLICIE

Úvodem je třeba z obecného hlediska uvést, že od 1. ledna 2009 se obecní policie oficiálně spolupodílí na prevenci kriminality v obci. Do této oblasti spadá realizace řady programů, které územní samosprávné celky směřují právě ve vztahu k určitým skupinám osob, včetně osob mladších 18 let.

Konkrétní oprávnění obecní policie na daném úseku upravuje zejména zákon č. 553/1991 Sb., o obecní policii, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o obecní policii“).

Konkrétně, podle § 11 zákona o obecní policii je strážník oprávněn:

- a) požadovat potřebná vysvětlení od osoby, která může přispět k objasnění skutečností důležitých pro odhalení přestupku nebo jiného správního deliktu nebo jeho pachatele, jakož i ke zjištění skutečného stavu věci,
- b) vyzvat osobu podle písmena a), aby se ve stanovenou dobu dostavila na určené místo k sepsání zápisu o podání vysvětlení,
- c) vyzvat osobu podle písmena a), aby předložila doklady potřebné ke zjištění skutečností podle písmena a).

Jestliže zápis o podání vysvětlení má být sepsán s osobou mladší 15 let, musí být zajištěna přítomnost jejího zákonného zástupce.

Podle § 11a zákona o obecní policii je tento orgán obce oprávněn mj. vyžadovat poskytnutí údajů z informačních systémů obecních úřadů obcí s rozšířenou působností o osobě mladší 18 let, které se poskytuje sociálně-právní ochrana dětí podle zvláštního právního předpisu. Dále je podle tohoto ustanovení oprávněn požadovat z informačních systémů policie ČR údaje o hledaných a pohřešovaných osobách. V případě, že na straně obecní policie a dožádaných orgánů jsou splněny technické podmínky, lze v případě, že dožádaný orgán je zároveň správcem informačního systému, údaje poskytnout způsobem umožňujícím dálkový a nepřetržitý přístup.

V praxi toto oprávnění umožňuje strážníkovi při realizaci úkolů obecní policie na místě ověřit, zda osoba, vůči které směřuje zárok, úkon nebo jiné opatření nepodléhá určitému specifickému režimu, resp. zda se například nejedná o osobu hledanou nebo pohřešovanou. V případě, že se tato skutečnost potvrdí, může strážník přijmout odpovídající opatření, a to i v součinnosti se zákonnými zástupci těchto osob, OSPOD, Policií ČR atd. Samozřejmě, výše uvedená specifická oprávnění strážníka ve vztahu k osobám mladším 18 resp. 15 let jsou provázána s dalšími ustanoveními zákona o obecní policii – viz oprávnění strážníka požadovat vysvětlení, prokázání totožnosti, předvedení na Policii ČR atd.

Pro ilustraci uvádíme příklad postupu, kdy strážník obecní policie přistihne dítě-cizince při kapesní krádeži:

Strážník omezí osobu podezřelou na svobodě, dle § 10 zákona o obecní policii je povinen bez zbytečného odkladu oznámit Policii ČR důvodné podezření, že byl spáchán trestný čin (či oznámit příslušnému orgánu podezření, že byl spáchán přestupek nebo jiný správní delikt, jehož projednání patří do působnosti tohoto orgánu). Po kontaktování Policie ČR vyčká do jejího příjezdu a sdělí jí zjištěné informace. Převzetí osoby potvrdí Policie ČR strážníkovi v úředním záznamu nebo v potvrzení o převzetí. Úřední záznam se může stát součástí situační zprávy.

C) ORGÁNY SOCIÁLNĚ-PRÁVNÍ OCHRANY DĚTÍ

ZÁKLADNÍ ÚKOLY

V souladu s ustanovením § 2 odst. 2 zákona o SPOD je sociálně-právní ochrana poskytována ve stejném rozsahu jako nezletilým českým občanům přihlášeným k trvalému pobytu na území ČR také nezletilým cizincům:

- kteří mají na území ČR povolen trvalý pobyt,
- jsou zde hlášeni k pobytu po dobu nejméně 90 dnů,

- kteří byli rozhodnutím příslušného orgánu svěřeni do náhradní výchovy na území ČR; dle § 87 zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o pobytu cizinců“) – **cizinec mladší 18 let svěřený do náhradní výchovy rozhodnutím příslušného orgánu je oprávněn trvale pobývat na území, je-li alespoň jedna fyzická osoba, již je cizinec svěřen, přihlášená k trvalému pobytu na území nebo se na území nachází ústav, ve kterém je cizinec umístěn.** Ministerstvo vnitra ČR (dále jen „MV“) po předložení tohoto rozhodnutí cizinci vydá průkaz o povolení k pobytu. Cizinec do dosažení věku 15 let je oprávněn pobývat na území ČR bez cestovního dokladu,
- kteří podali návrh na zahájení řízení o udělení mezinárodní ochrany na území ČR (azyl, doplňková ochrana),
- kteří na území ČR pobývají s rodičem, který podal žádost o udělení oprávnění k pobytu za účelem poskytnutí dočasné ochrany (zákon č. 221/2003 Sb., o dočasné ochraně cizinců, ve znění pozdějších předpisů),
- kteří pobývají na území ČR na základě uděleného oprávnění k pobytu za účelem dočasné ochrany.

Ostatním nezletilým cizincům se sociálně-právní ochrana poskytuje v rozsahu nezbytně nutném k zajištění ochrany života a zdraví, včetně uspokojování základních potřeb (tzn. § 37 a 42 odst. 2 zákona o SPOD a v souvislosti s § 2 odst. 3 zákona o SPOD).

ORGÁNY POVĚŘENÉ VÝKONEM SOCIÁLNĚ-PRÁVNÍ OCHRANY DĚTÍ

1) SPOD vykonává zpravidla obecní úřad obce s rozšířenou působností⁶, který:

- **podává za podmínek stanovených zvláštním právním předpisem návrh soudu:**
  - na omezení nebo zbavení rodičovské zodpovědnosti nebo pozastavení jejího výkonu,
  - na nařízení ústavní výchovy a ochranné výchovy (a dále v souladu s § 29 zákona o SPOD sleduje výkon ústavní a ochranné výchovy), na prodloužení nebo zrušení ústavní výchovy,
  - na svěřeni dítěte do péče zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc (dítě lze umístit v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc na základě rozhodnutí soudu, nebo žádosti obecního úřadu obce s rozšířenou působností, nebo žádosti zákonného zástupce dítěte, nebo požádá-li o to dítě), na prodloužení doby trvání tohoto svěřeni a na zrušení rozhodnutí o svěřeni dítěte do tohoto zařízení,
  - ocitlo-li se dítě bez jakékoliv péče nebo jsou-li jeho život nebo příznivý vývoj vážně ohroženy nebo narušeny, je povinen podat neprodleně návrh soudu na vydání předběžného opatření (jde o nejčastější variantu u nezletilých dětí-cizinců bez doprovodu; otázce příbuzných či zákonných zástupců je nutné věnovat pozornost i s ohledem na problematiku obchodování s lidmi),
- vykonává funkci opatrovníka a poručníka,
- činí neodkladné úkony v zájmu dítěte a v jeho zastoupení v době, kdy není dítěti ustanoven poručník nebo dokud se ustanovený poručník neujme své funkce,
- podle ZSM je orgánem sociálně-právní ochrany dětí,

⁶ Aktualizovaný seznam OSPOD je k dispozici na webových stránkách MPSV na následující adrese: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/7318/Kontakty.pdf>.

- poskytuje poradenskou činnost, mj. pomáhá rodičům při řešení výchovných nebo jiných problémů souvisejících s péčí o dítě,
- ukládá rodičům povinnost využít pomoc odborného poradenského zařízení, pokud rodiče nezajistili dítěti odbornou poradenskou pomoc, ačkoliv dítě takovou pomoc nezbytně potřebuje a obecní úřad obce s rozšířenou působností takovou pomoc předtím doporučil (může se jednat o dětského psychologa, dětského psychiatra apod.)
- spolupracuje s věznicemi při řešení sociálních a výchovných problémů dětí.

2) **SPOD ve vztahu k cizině je zajišťována Úřadem pro mezinárodněprávní ochranu dětí se sídlem v Brně (dále jen „Úřad“), a to jedná-li se o:**

- děti uvedené v § 2 odst. 2 zákona o SPOD,
- děti, které jsou občany ČR a nemají na jejím území trvalý pobyt,
- **děti, které nejsou občany ČR a nemají na jejím území povolen trvalý pobyt nebo nejsou hlášeny k pobytu na území ČR** po dobu nejméně 90 dnů podle zvláštního právního předpisu upravujícího pobyt cizinců na území ČR ani se na jejím území nezdržují, jestliže jejich rodiče nebo jiné fyzické osoby mající vůči těmto dětem vyživovací povinnost se zdržují v ČR.

Úřad:

- vykonává funkci přijímacího a odesílajícího orgánu a funkci ústředního orgánu při provádění mezinárodních smluv a pro účely prohlášení o vzájemnosti podle zvláštního právního předpisu a plní další povinnosti vyplývající pro ČR z mezinárodních smluv týkajících se sociálně-právní ochrany dítěte,
- spolupracuje se státními orgány nebo jinými organizacemi cizího státu obdobnými Úřadu, pokud jsou řádně pověřeny ve svém státě k činností sociálně-právní ochrany, a je-li to účelné, také s dalšími orgány, zařízeními a právníky osobami,
- **pomáhá pátrat po rodinných příslušnících dítěte**, které podalo žádost o udělení mezinárodní ochrany, kterému byl udělen azyl nebo doplňková ochrana podle zvláštního právního předpisu a na území ČR se nachází bez doprovodu osoby starší 18 let, která za dítě zodpovídá podle právního řádu platného na území státu, jehož občanství dítě má nebo v případě, že je dítě osobou bez státního občanství, ve státě svého posledního bydliště,
- spolupracuje ve věcech rodičovské zodpovědnosti podle přímo použitelného předpisu Evropských společností.

3) **SPOD ve zvláštních případech vykonává:**

- **obecní úřad, který je povinen učinit opatření k ochraně života a zdraví** a zajistit uspokojování základních potřeb v nejnútnejším rozsahu včetně zdravotní péče dítěti, které nemá povolen žádný druh pobytu podle zvláštních předpisů na území ČR, ocitlo-li se takové dítě bez jakékoliv péče nebo jsou-li jeho život nebo příznivý vývoj vážně ohroženy nebo narušeny,
- obecní úřad o uvedených opatřeních uvědomí neprodleně **obecní úřad obce s rozšířenou působností**, který je povinen učinit další nezbytná opatření směřující k ochraně dítěte, a uvědomit, je-li to možné, o této skutečnosti neprodleně **zastupitelský úřad státu**, jehož je dítě občanem, současně je povinen projednat s ním způsob spojení dítěte s rodiči nebo jinými osobami za dítě odpovědnými. O uvedených skutečnostech uvědomí zároveň obecní úřad obce s rozšířenou působností **Úřad**.
- **nezbytnými opatřeními, která obecní úřad obce s rozšířenou působností učiní**, jsou zejména:
  - podání návrhu na nařízení předběžného opatření,
  - podání návrhu na ustanovení poručníka nebo opatrovníka dítěte,

- podání návrhu na ústavní výchovu dítěte,
- zprostředkování umístění dítěte v azylovém zařízení,
- **obecní úřad rozhoduje také o opatřeních podle zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, dále jen „zákon o rodině“, (§ 43), neučiní-li tak soud (jedná se o napomenutí, dohled, omezení).**

POSTUPY OSPOD⁷

OSPOD je Policií ČR **vyrozuměn o předvedení dítěte** (pro další postup není relevantní zda bylo dítě přistiženo při páčání činu jinak trestného, provinění nebo přestupku, nebo zda na něm byl spáchán trestný čin nebo zda je bez doprovodu zákonného zástupce, popř. osoby odpovědné za výchovu dítěte).

„Dosahový“ pracovník se bezodkladně dostaví na příslušnou policejní služebnu (každý obecní úřad obce s rozšířenou působností má pohotovost, tzn. pracovník OSPOD je dostupný mimo úřední dny, mimo pracovní dobu a v době víkendu, státních svátků). Pracovník OSPOD se účastní výslechu dítěte a na základě zjištěných informací činí další neodkladné úkony v zájmu dítěte a rozhoduje o dalším postupu (v závislosti na okolnostech podá návrh na předběžné opatření (umístění dítěte do institucionálního zařízení, popř. příbuzným dítěte) nebo umístí dítě do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc nebo dítě předá do péče zákonných zástupců, popř. osob odpovědných za výchovu dítěte. Dále pracovník OSPOD může požadovat poskytnutí údajů o dítěti školu, zdravotnické zařízení nebo může prošetřit poměry dítěte v místě jeho bydliště, atd. (při těchto úkonech je zapotřebí zvážit individuální situaci dítěte a časové hledisko).

Možnosti OSPOD po vyhodnocení situace, zejména na základě informací zjištěných od Policie ČR a po výslechu dítěte:

- 1) Navrácení dítěte zákonným zástupcům nebo osobám odpovědným za výchovu dítěte (svěření dítěte do výchovy musí být prokázáno rozhodnutím příslušného orgánu), popř. osobám, které dočasně pečují o dítě (např. v souvislosti se zahraniční cestou, výletem). Je zapotřebí pečlivě ověřit, zda se jedná o zákonné zástupce dítěte. U osob, které dočasně pečují o dítě - je zapotřebí vyhodnotit veškeré souvislosti, zda je v zájmu dítěte, aby bylo navráceno do péče takových osob (ověřit si místo pobytu na našem území, podmínky pobytu a dobu pobytu na našem území, zaměřit se i na skutečnost, jakým způsobem je realizována výuka dítěte ve škole, pokud je zajištěno na území ČR mimo dobu prázdnin, svátků atd.). V případě, že dojde k umístění dítěte do ústavního zařízení nebo zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, vyčkává se příjezdu zákonného zástupce, popř. osoby odpovědné za výchovu dítěte. Po příjezdu těchto osob je nutné ověřit, zda se jedná o zákonného zástupce, popř. osobu odpovědnou za výchovu dítěte. OSPOD může sdělovat informace o dítěti pouze zákonným zástupcům, osobám odpovědným za výchovu dítěte a jejich zástupcům na základě písemně udělené plné moci.
- 2) Podání návrhu soudu na vydání předběžného opatření o dočasném umístění dítěte do školského zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy (pro takto ohrožené děti, které jsou cizí státní příslušnosti, vzniklo Zařízení pro děti – cizince (dále jen „ZDC“), které je určeno k výkonu ústavní a ochranné výchovy u dětí s jazykovou bariérou), popřípadě do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, nebo kojeneckého ústavu (zařízení pro děti mladší 3 let).
  - **Zařízením pro děti-cizince** se rozumí školské zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy (diagnostický ústav, dětský domov se školou, výchovný ústav, středisko výchovné péče, základní

⁷ Pro potřeby OSPOD bylo vypracováno Metodické doporučení k přístupu obecních úřadů obce s rozšířenou působností při poskytování sociálně-právní ochrany nezletilým cizincům bez doprovodu zákonných zástupců a leták nezletilý cizinec bez doprovodu. Tyto dokumenty jsou dostupné na stránkách www.mpsv.cz, záložka rodina a sociálně-právní ochrana dětí.

a praktická škola) dle § 2 odst. 4 zákona č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, tzn. zařízení poskytující péči rovněž dětem, které nejsou občany ČR. Dle § 14 odst. 14 vyhlášky č. 438/2006 Sb., kterou se upravují podrobnosti výkonu ústavní výchovy a ochranné výchovy ve školských zařízeních, má ZDC v Praze územní působnost pro celou ČR a nepodléhá územní působnosti diagnostických ústavů. V § 12 a § 13 výše uvedené vyhlášky jsou upraveny podmínky pro umístování a pobyt dětí-cizinců v ZDC.

Následný postup při ad 1) – navrácení dítěte zákonným zástupcům:

- Pracovník OSPOD zjistí veškeré informace o dítěti a jeho rodině, sepiše o svých **zjištěních záznam** (shromáždí podstatné informace o dítěti, rodičích, odpovědných osobách za výchovu dítěte a dále vychází ze sdělení Policie ČR). Pokud se dítě zdržuje na území ČR, navštíví jeho rodinu, ve které žije, a zjistí v místě bydliště dítěte, ve škole, ve zdravotnickém zařízení, v zaměstnání nebo v jiném prostředí, kde se dítě pravidelně zdržuje, jak rodiče nebo jiné osoby odpovědné za výchovu dítěte o dítě vykonávají rodičovskou zodpovědnost (tzn. v jakých sociálních podmínkách dítě žije, jaký je vztah mezi dítětem a jeho rodiči či osobami zodpovědnými za jeho výchovu, jak je zajištěna péče o zdraví dítěte, tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj dítěte, jakým způsobem zastupují dítě a jakým způsobem spravují jmění dítěte) .
- Pracovník OSPOD, dle individuálního posouzení případu dítěte, dále **monitoruje situaci (poskytuje poradenství, může uložit povinnost využít pomoc odborného poradenského zařízení)**. Tento postup přichází v úvahu jen u dítěte, které má povolenou některou z forem pobytu na území ČR (včetně jeho zákonných zástupců, osob odpovědných za výchovu dítěte); pokud příbuzný dítěte nepožádá o svěřeni dítěte do péče, u dětí bez doprovodu pobývajících na území ČR nelegálně následuje vždy postup ad 2). V případě, že dítě zůstává v péči zákonného zástupce na území ČR, OSPOD může situaci dítěte a rodiny monitorovat (OSPOD může zvážit podání návrhu na stanovení soudního dohledu dle § 43 zákona o rodině).

Následný postup při ad 2) – vydání předběžného opatření:

- **Nasvědčují-li okolnosti tomu, že je dítě ohroženo na životě a zdraví, podá OSPOD návrh na vydání předběžného opatření k soudu.** Soudy v takových případech pracují ve stejném režimu jako pracovníci OSPOD; vždy je pověřen „dosahový“ soudce, který je schopen předběžné opatření vydat i v nočních hodinách, o víkendech či svátcích. Před vydáním předběžného opatření OSPOD zjistí, zda se na území ČR nenachází osoba „příbuzná“ dítěti (dítě se následně umístí do péče „příbuzné“ osoby nebo institucionální péče).
- O umístění dítěte do školského zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy rozhoduje vždy **soud formou vydání předběžného opatření, a to na základě návrhu OSPOD.** Jedná se o případy, kdy je dítě ohroženo na životě či zdraví, přičemž posouzení takové situace je na pracovnících OSPOD. V popisovaných případech jsou proto k takovému posouzení v prvotní fázi velice důležité zjištěné **informace a prošetřené okolnosti ze strany Policie ČR.**
- Tato situace nastane i tehdy, pokud **osoby** (ať už se vydávají za zákonné zástupce, osoby odpovědné za výchovu dítěte nebo osoby, které o dítě dočasně pečují), které se domáhají vydání dítěte do jejich péče (např. přímo na policejní stanici), **nedokáží věrohodným způsobem doložit oprávněnost svého nároku.** A jak již bylo uvedeno výše, o umístění dítěte do zařízení rozhoduje soud, pro jehož rozhodnutí jsou důvody OSPOD k nevydání těmto osobám klíčové.
- Po vydání předběžného opatření soudem je **dítě umístěno do jednoho z výše uvedených typů zařízení.** Jde-li se o dítě **cizí státní příslušnosti**, je umístěno v ZDC se sídlem v Praze, které má celorepublikovou působnost. V případě, že dítě nemá jazykovou bariéru, může být umístěno do jiných diagnostických ústavů a následně do dětských domovů. Menší děti (0 až 3 roky) mohou být umístěny do kojeneckých ústavů. Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc mohou taktéž přijmout dítě, v jehož případě není jazyková bariéra (tato zařízení jsou schopna se postarat o děti ve věku 0 až 18 let).

- **U dětí cizí státní příslušnosti** po vydání předběžného opatření a umístění dítěte do zařízení, obecní úřad obce s rozšířenou působností písemně informuje **o přijatých opatřeních velvyslanectví země původu dítěte a Úřad**. Tyto instituce požádá, aby našly a zkontaktovaly zákonné zástupce, popř. odpovědné osoby za výchovu dítěte, informovaly je o umístění jejich dítěte do zařízení a vyzvaly je k převzetí dítěte (v písemné zprávě musí být uvedeno místo, kde se dítě nachází a kontaktní údaje zařízení). Po zrušení předběžného opatření obecní úřad obce s rozšířenou působností informuje příslušné velvyslanectví o ukončení předběžného opatření a může na základě zjištěných informací požádat, aby příslušná zpráva byla postoupena obdobnému orgánu sociálně-právní ochrany dětí v zemi původu dítěte, který se bude rodině dále věnovat. Obecní úřad obce s rozšířenou působností může také požádat Úřad o zprostředkování zaslání potřebných listin o dítěti do ciziny.

Situace dítěte se výrazným způsobem mění, pokud dítě požádá o mezinárodní ochranu formou azylu, popř. doplňkové ochrany (v tomto případě se velvyslanectví země původu nekontaktuje).

- **U dítěte cizí státní příslušnosti, které pobývá na území ČR nelegálně a nachází se zde bez doprovodu zákonných zástupců**, dojde k jeho umístění do školského zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy, popř. zařízení vyžadující okamžitou pomoc (pokud není jazyková bariéra u dítěte). V případě, že se nepodaří zjistit rodiče dítěte, může být dítě převezeno do země svého původu (v těchto případech je situace opět řešena individuálně, dále musí být ověřeny podmínky návratu dítěte do země původu a zda je návrat dítěte v jeho zájmu). V zemi původu může být poté vykonávána ústavní výchova nebo dojde k tomu, že pro dítě (na území ČR) si přijíždí příbuzní dítěte, kterým bylo dítě svěřeno v zemi původu dítěte do jejich péče.
- **U dětí cizí státní příslušnosti, v případě že je zákonný zástupce vypátrán či zjištěn a podá návrh na zrušení předběžného opatření**, činí ČR pouze neodkladné úkony. Následně dojde ke zrušení předběžného opatření (návrh na zrušení předběžného opatření může podat OSPOD, tak i zákonní zástupci, popř. osoby odpovědné za výchovu dítěte). Pokud se nepodaří zjistit zákonného zástupce nebo osobu odpovědnou za výchovu dítěte, popř. není další fyzická osoba, která by byla schopna převzít do péče dítě, popř. nedojde k návratu dítěte do země jeho původu, soud rozhodne o ústavní výchově (později např. o náhradní rodinné péči – osvojení, pěstounské péči).
- Do doby, než je dítěti soudem ustanoven **poručník nebo opatrovník** vykonává tuto funkci OSPOD (obecní úřad s rozšířenou působností) a činí v této souvislosti všechny neodkladné úkony v zájmu dítěte. Obsah práv a povinností opatrovníka se liší v závislosti na účelu/typu řízení, pro které byl ustanoven.
- **Opatrovník pro pobyt nezletilého cizince bez doprovodu, který je žadatelem o udělení mezinárodní ochrany** [§ 89 zákona č. 325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona 283/1991 Sb., o Policii České republiky (dále jen „zákon o azylu“), § 83, § 84 zákona o rodině – opatrovník pro ochranu práv a právem chráněných zájmů spojených s pobytem na území ČR]. Obsah tohoto opatrovnictví je širší než následující typ a není časově vázáno na probíhající správní řízení (o mezinárodní ochraně nebo o vyhoštění). Je to dáno jeho účelem, kterým je zabezpečení ochrany práv a právem chráněných zájmů nezletilého cizince bez doprovodu, který je žadatelem o mezinárodní ochranu a na území ČR se tedy nachází bez přítomnosti svého zákonného zástupce, popř. osoby odpovědné za jeho výchovu.
- **Opatrovník nezletilého cizince bez doprovodu v rámci správního řízení o vyhoštění** (§ 124 odst. 4 zákona o pobytu cizinců – je-li rozhodováno o zajištění nezletilého cizince bez doprovodu, policie mu neprodleně ustanoví opatrovníka). Jedná se o obdobu opatrovnictví ve správním řízení o mezinárodní ochraně, tedy o opatrovníka ustanoveného správním orgánem (útvarem Policie ČR, SCP), nikoli soudem, za účelem zastupování nezletilého cizince bez doprovodu (§ 180c zákona o pobytu cizinců) jako účastníka správního řízení o vyhoštění, resp. zajištění.

- **OSPOD jsou povinny sdělovat si navzájem údaje** z evidence a spisové dokumentace, které vedou, a to v rozsahu nezbytném pro potřeby těchto orgánů, (příslušným OSPOD je ten, kde má dítě trvalý pobyt, ostatní orgány, pokud činí úkony ve vztahu k dítěti, postupují příslušnou dokumentaci tomuto orgánu),
- **obecní úřady obce s rozšířenou působností** na vyžádání podávají státnímu zastupitelství zprávy o poměrech dítěte, pokud státní zastupitelství vede řízení týkající se dítěte podle zvláštního právního předpisu,
- **OSPOD je povinen na žádost poskytovat údaje:**
  - soudu a správnímu úřadu údaje potřebné pro občanské soudní řízení a správní řízení,
  - OČTŘ údaje potřebné pro trestní řízení,
  - věznicí, ve které mladistvý vykonává trest odnětí svobody, informace potřebné pro dosažení účelu trestu,
  - a to v rozsahu odpovídajícím potřebám řízení před těmito orgány,
  - OČTŘ oznamovat skutečnosti nasvědčující tomu, že byl spáchán na dítěti trestný čin, nebo že dítě bylo použito ke spáchání trestného činu.
- **na výzvu OSPOD jsou:**
  - státní orgány,
  - další právnické osoby, zejména školy, školská, zdravotnická a jiná obdobná zařízení,
  - fyzické osoby, pokud jsou zřizovateli škol a dalších zařízení,
  - pověřené osoby

povinny sdělit bezplatně údaje potřebné podle zákona o SPOD pro poskytnutí sociálně-právní ochrany. Povinnosti zachovávat mlčenlivost podle zvláštního právního předpisu se nelze dovolávat, jestliže mají být sděleny údaje o podezření z týrání, zneužívání dítěte nebo ze zanedbávání péče o něj.

MÍSTNÍ PŘÍSLUŠNOST OSPOD

- Návrh na vydání předběžného opatření podává ten **OSPOD**, který má **ve své územní působnosti takové dítě**.
- Otázku **místní příslušnosti obecního úřadu** obce s rozšířenou působností řeší § 61 odst. 1 zákona o SPOD. Pokud se trestní řízení koná u jiného soudu, než v místě působnosti příslušného obecního úřadu obce s rozšířenou působností, řeší otázku vzájemného zastupování obecních úřadů obce s rozšířenou působností při jednání před soudy - § 62 zákona o SPOD, který vzájemné zastupování umožňuje.
- Příslušné soudy jako OSPOD **mají dosah, tzn., že usnesení může být vydáno příslušným soudem mimo pracovní dobu**, o státních svátcích a v době víkendu. OSPOD je informován o tom, jaký soudce má v konkrétní době pohotovost a takového pracovníka kontaktuje – nejčastěji prostřednictvím telefonu.
- **U dětí cizinců s trvalým pobytem na území ČR** činí řadu úkonů orgán sociálně-právní ochrany dětí podle trvalého pobytu dítěte.
- Když se **trestné činnosti dopustí mladistvý cizinec**, pak mohou v praxi vzniknout problémy. TŘ nemá zvláštní ustanovení, které by tuto problematiku řešilo. OČTŘ včetně soudů řeší problém tak, že k procesním úkonům zvou obecní úřady obce s rozšířenou působností, které jsou místně příslušné

podle sídla OČTŘ. Těmto obecním úřadům obce s rozšířenou působností jsou také doručována ta rozhodnutí, proti kterým je přípustný opravný prostředek.

- Situace je jednodušší, jestliže je mladistvý cizinec slovenským státním příslušníkem. Zde si mohou OČTŘ zajistit výchovnou zprávu přímo od příslušného slovenského úřadu práce, odboru sociálních věcí (pokud eviduje spis dítěte).
- Čl. 1 sdělení č. 104/1991 Sb., o Úmluvě o právech dítěte a § 8 OZ, ve znění zákona č. 509/1991 Sb. – **definuje způsobilost fyzické osoby a zletilost.**
- **V případě je-li dítě v postavení poškozeného (§ 45 TŘ)** - je-li poškozená osoba zbavena způsobilosti k právním úkonům nebo je-li její způsobilost k právním úkonům omezena, vykonává její práva podle tohoto zákona její zákonný zástupce a odst. 2 téhož paragrafu – v případech, v nichž zákonný zástupce poškozeného nemůže vykonávat svá práva uvedená v odst. 1 a je nebezpečí z prodlení, předseda senátu a v přípravném řízení státní zástupce ustanoví k výkonu práv poškozeného opatrovníka. Proti rozhodnutí o ustanovení opatrovníka je přípustná stížnost. A ohledně náhrady škody je rozhodující § 45 odst. 3 TŘ.
- § 74 zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů, upravuje ústní jednání a je uvedeno, je-li obviněným z přestupku mladistvý, vyrozumí správní orgán o nařízeném ústním jednání též zákonného zástupce mladistvého a orgán vykonávající sociálně-právní ochranu dětí, jim se také rozhodnutí o přestupku oznamuje.
- § 81 zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů, dává možnost OSPOD se odvolat proti rozhodnutí o přestupku a souvisí § 92 daného zákona.

PRAKTICKÉ ZKUŠENOSTI OSPOD VYPLÝVAJÍCÍ ZE SPOLUPRÁCE SE ZAHRANIČNÍMI PARTNERY

- **S jednotlivými velvyslanectvími je úroveň spolupráce různá** – někdy je třeba zaslat urgenci své žádosti a poté, kdy příslušná země původu dítěte nereaguje, musí ČR řešit situaci dítěte, přičemž je možné že soud např. rozhodne i o nařízení ústavní výchovy pro nečinnost země původu dítěte.
- V praxi se daří prostřednictvím informací ze strany dítěte získat **přímý kontakt na rodiče** (např. telefonní číslo), popř. dítě samo zkontaktuje své rodiče, že je umístěno v ZDC.
- Ve vztahu ke **Slovenské republice** doporučujeme kromě kontaktu na velvyslanectví se obrátit i na **příslušný sociální odbor úřadu práce** a požádat je prostřednictvím, tel., faxu nebo elektronické komunikace o informace o dítěti, popř. rodině. Dále doporučujeme, aby se OSPOD v ČR obrátil na příslušný úřad práce, zda již nebylo např. vydáno předběžné opatření (musí být vykonatelné) nebo nařízena ústavní výchova (rozhodnutí musí být pravomocné) u takového dítěte na Slovensku. V takovém případě by bylo dítě umístěno do diagnostického ústavu a vyčkalo by se příjezdu pracovníků ze slovenské strany, kteří by dítě převezli a umístili do konkrétního ústavu, o kterém již rozhodl soud).
- V případě, že **přijedou rodiče takového dítěte na naše území a prokáží svůj vztah k dítěti**, nebude mít OSPOD důvod požadovat zprávu ze země původu takového dítěte (soud nebude mít důvod, proč by nezrušil předběžné opatření; je zapotřebí si uvědomit i časový prostor pro zjišťování OSPOD). **Pochybnosti** o zrušení předběžného opatření může mít soud v těch případech, kdy dochází k umístění takového dítěte do zařízení v ČR **opakovaně** (tady bude zřejmé, že rodiče nevykonávají řádně svoji výchovu). V tomto případě je zapotřebí si uvědomit, co dožádáním zjistíme i s ohledem na dobu, kdy druhá strana vypracuje zprávu. Doporučujeme, aby v případě, že jsou nějaké pochybnosti o tom, zda např. odpovědné osoby za výchovu dítěte předkládají pravomocný rozsudek o tom, že mají dítě v péči, požádat daný úřad v zemi původu, aby tuto informaci ověřil.

- Dále doporučujeme **vždy po zrušení předběžného opatření, vyzumět velvyslance ctví země původu** o tom, že došlo ke zrušení předběžného opatření a předat podstatné informace z pobytu dítěte na našem území, včetně informací o zajištění dítěte ze strany Policie ČR a požádat daný orgán, aby rodinu v zemi původu **monitorovali**, popř. přijali další opatření. Dále lze požádat Úřad o zprostředkování zaslání listin o dítěti do zahraničí.

INDIKÁTORY CÍLOVÉ SKUPINY – ZRANITELNÉ SKUPINY DĚTÍ-CIZINCŮ Z POHLEDU OSPOD

a) děti, jejichž rodiče:

- zemřeli,
- neplní povinnosti plynoucí z rodičovské zodpovědnosti, nebo
- nevykonávají nebo zneužívají práva plynoucí z rodičovské zodpovědnosti,

b) děti, které byly svěřeny do výchovy jiné fyzické osoby než rodiče, pokud tato osoba neplní povinnosti plynoucí ze svěřeni dítěte do její výchovy,

c) děti, které vedou zahálčivý nebo nemravný život spočívající zejména v tom, že zanedbávají školní docházku, nepracují, i když nemají dostatečný zdroj obživy, požívají alkohol nebo návykové látky, živí se prostitucí, spáchaly trestný čin nebo, jde-li o děti mladší než patnáct let, spáchaly čin, který by jinak byl trestným činem, opakovaně nebo soustavně páchají přestupky,

d) děti, které se opakovaně dopouští úteků od rodičů nebo jiných fyzických nebo právnických osob odpovědných za výchovu dítěte,

e) děti, na kterých byl spáchán trestný čin ohrožující život, zdraví, jejich lidskou důstojnost, mravní vývoj nebo jmění, nebo je podezření ze spáchání takového činu,

f) děti, které jsou opakovaně umísťovány do zařízení zajišťujících nepřetržitou péči o děti,

g) děti, které jsou ohrožovány násilím mezi rodiči nebo jinými osobami odpovědnými za výchovu dítěte, popřípadě násilím mezi dalšími fyzickými osobami,

h) děti, které jsou žadateli o azyl, odloučené od svých rodičů, popřípadě jiných osob odpovědných za jejich výchovu,

i) děti, které pocházejí z rodin s nízkou sociální úrovní,

j) děti, které dobře ovládají český jazyk, přestože tvrdí, že na našem území jsou poprvé, popř. se krátce v minulosti zdržovaly na území ČR,

k) děti, které disponují znalostí postupů OČTŘ nebo je z jejich chování jinak patrné, že již v minulosti přišly do kontaktu s OČTŘ,

l) děti, které neumějí vysvětlit okolnosti a důvody, proč cestují po ČR bez doprovodu či v doprovodu strýčků, tetiček či dalších „vzdálených příbuzných“, či naopak je zřejmé, že mají naučenou legendu, která je na první pohled logická; děti ve skupině mají legendu stejnou či podobnou.

NEJČASTĚJŠÍ POCHYBENÍ A PROBLEMATICKÉ MOMENTY VE VZTAHU K OSPOD

Problematická je **identifikace dětské oběti** (obchodování s lidmi i jiné formy trestné činnosti páchané na dětech) v případech, kdy předběžné opatření vůbec není vydáno a dítě není umístěno do ZDC. Tak se údajně děje zejména v poslední době, když se rodiče nebo zákonní zástupci dítěte dostaví na Policii ČR/OSPOD velmi

rychle a dítě si převezmou. Pouhé podezření, jež pracovník OSPOD nabude, mu podle našich informací pravděpodobně nestačí k tomu, aby dítě rodiči nevydal. Problém je dále i identifikace dítěte a jeho příbuzenského vztahu k domnělým rodičům – **např. u slovenských dětí údajně dochází k tomu, že dospělý vyzvedává opakovaně různé děti pouze na základě zápisu jména dítěte do svého pasu.**

Dalším úskalím je **požadavek na originál rozhodnutí cizozemského soudu s vyznačenou právní mocí o svěřeni dítěte do péče osoby odpovědné za výchovu dítěte.** Pokud dojde ke zrušení tohoto rozhodnutí, je obtížné ověřit tuto skutečnost (řada dětí je zajištěna o víkendech, popř. v nočních hodinách). Osoba odpovědná za výchovu dítěte nemá důvod sdělit skutečnost, že již došlo k rozhodnutí, kterým ji dítě bylo odejmuto z péče (obzvlášť v případech obchodování s lidmi).

V rámci ČR neexistuje evidence vydaných usnesení o předběžných opatřeních, rozsudcích o ústavní nebo ochranné výchově, popř. evidence dětí umístěných do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc (evidence jsou na úrovni OSPOD, ale tyto orgány nejsou propojeny jednotným evidenčním systémem, který by umožňoval sdílení údajů). V praxi tedy dochází k tomu, že každý OSPOD začíná řešit situaci dítěte-cizince od té doby, kdy se dítě objevilo v rámci jeho správního území. Nemá však možnost ověřit, zda s dítětem na území ČR již pracoval jiný orgán SPOD. Situace je však jiná, pokud dítě-cizinec má evidovaný pobyt na území ČR, tzn. OSPOD si může požádat o zapůjčení spisové dokumentace jiný OSPOD dle evidovaného pobytu dítěte. Do budoucna by tento nedostatek měl vyřešit SVI (= Systém včasné intervence)⁸, nebo jiný informační systém.

V praxi se také objevují případy dětí-cizinců, které jsou **řešeny v rámci jednoho roku několika státy.** U těchto dětí opět není dostatečná výměna informací a chybí kontinuita opatření, která přijímají jednotlivé státy.

Velice výjimečnými případy jsou případy dětí s dvojím státním občanstvím, kdy rodina dítěte nepobývá ani v jednom ze států státní příslušnosti dítěte. Je obtížné v těchto případech zajistit návrat dítěte do země jeho původu (např. dítě je státním občanem USA a SR, rodina se často přemisťuje v rámci EU, je tedy otázkou, jaký stát požádat o návrat dítěte, když rodiče nechtějí zajistit návrat dítěte).

D) NĚKTERÉ RELEVANTNÍ OKOLNOSTI ČI SKUTEČNOSTI, KTERÉ JSOU DŮLEŽITÉ PRO DALŠÍ POSTUP PŘÍSLUŠNÝCH ORGÁNŮ, ZEJMÉNA POLICIE ČR A OSPOD

Pro informaci uvádíme na následujících stranách vybrané relevantní okolnosti hodné zřetele při postupu příslušných orgánů:

- pochybnosti při určení věku dítěte,
- doporučení k vedení spisové dokumentace,
- požádá-li dítě při zajištění o mezinárodní ochranu (azyl nebo doplňková ochrana, viz zákon o azylu),
- nepodaří se zjistit totožnost dítěte,
- totožnost dítěte se zjistí a dítě uvede své zákonné zástupce, kteří se zdržují na území ČR – Policie ČR po nich začne pátrat – pátrání je neúspěšné,
- totožnost dítěte se zjistí a dítě uvede osoby, se kterými na území ČR pobývá – nicméně se nejedná o zákonné zástupce,
- specifiká v identifikaci případů obchodování v prostoru mezinárodních letišť.

⁸ V projektu **Systém včasné intervence** jde o nastavení systémové spolupráce a toku informací mezi Policií ČR, soudy, státními zastupitelstvími a Probační a mediační službou a příslušným OSPOD, který je hlavním článkem systému. K dalším - externím - partnerům patří školy a školská zařízení (např. diagnostické a výchovné ústavy a dětské domovy), zdravotnická zařízení a nestátní neziskové organizace apod. Podrobnější informace jsou k dispozici na: <http://www.mvcr.cz/clanek/kriminalita.aspx?q=Y2hudW09Mg%3d%3d>

POCHYBNOSTI PŘI URČENÍ VĚKU DÍTĚTE

Pro postup všech zúčastněných subjektů a zejména OSPOD platí, že **do doby prokázání opaku jsou vázány postupem, který vychází z toho, že se skutečně jedná o osobu mladší 18 let.** V případě pochybností OSPOD nezbývá než upozornit ostatní subjekty na potřebu ověření věku.

DOPORUČENÍ K VEDENÍ SPISOVÉ DOKUMENTACE

Pokud to podmínky vybavenosti obecního úřadu obce s rozšířenou působností umožňují, **doporučuje se** jako nepovinnou součást spisové dokumentace **pořídít fotografický snímek nezletilého cizince bez doprovodu** (zejména v případech nezletilých cizinců bez doprovodu bez dokladů totožnosti, kteří se dle předem udělených pokynů „zprostředkovatele“ dopouštějí útěků, popř. jsou ohroženi trestnou činností organizované skupiny apod.).

POŽÁDÁ-LI DÍTĚ O MEZINÁRODNÍ OCHRANU

Požádá-li nezletilý cizinec bez doprovodu o udělení mezinárodní ochrany, je mu ze strany pracovníků odboru azylové a migrační politiky MV (dále jen „OAMP“) věnována zvýšená pozornost. V případech, kdy úmysl podat žádost o udělení mezinárodní ochrany projeví nezletilá osoba bez doprovodu - dítě (ustanovení § 3 odst. 1 zákona o azylu), postupuje pracovník OAMP následujícím způsobem:

- podle § 32 odst. 2 písm. a), odst. 5 zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů, ustanoví dítěti **opatrovníka**. Opatrovník pro řízení (nejčastěji pracovník nevládní organizace - o ustanovení opatrovníka rozhoduje OAMP usnesením) se ustanovuje na přechodnou dobu, tj. na dobu do pravomocného usnesení okresního soudu, kterým bude ustanoven opatrovník pro pobyt (nejčastěji místně příslušný OSPOD) podle ustanovení § 89 zákona o azylu,
- podle ustanovení § 10 odst. 1 zákona o azylu zahájí řízení podáním žádosti za účasti opatrovníka pro řízení,
- po pravomocném rozhodnutí okresního soudu, kterým je ustanoven opatrovník pro pobyt, provede s dítětem za přítomnosti opatrovníka pro pobyt pohovor podle ustanovení § 23 zákona o azylu. Pohovor s žadatelem provádí kvalifikovaná osoba (za tímto účelem podstoupí všichni pracovníci, kteří se zabývají prací s nezletilci bez doprovodu psychotesty a školení); pracovníci OAMP přistupují k provádění pohovorů s nezletilými citlivě, s ohledem na již zjištěné skutečnosti (je-li to nutné, provádí pohovor a tlumočení osoba stejného pohlaví, přičemž je vždy brán zřetel na aktuální psychický stav dítěte a případné prožitě traumatizující události),
- po vydání rozhodnutí předá toto rozhodnutí za přítomnosti opatrovníka a řádně poučí žadatele o možnostech podání opravného prostředku (proti rozhodnutí je možné podat žalobu místně příslušnému krajskému soudu).
- po celou dobu řízení disponuje dítě průkazem žadatele o udělení mezinárodní ochrany,
- řízení je vedeno v jazyce, který si dítě zvolí, a je mu bezplatně k dispozici tlumočnick,
- dítě má právo kontaktu s nevládními organizacemi zabývajících se hájením práv migrantů a UNHCR⁹.

⁹ Úřad Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky (UNHCR) má za úkol chránit uprchlíky a pomáhat jim po celém světě. UNHCR, které sídlí v Ženevě, bylo založeno v roce 1951 Valným shromážděním Organizace spojených národů.

Prvotním cílem je umístění nezletilého do ZDC ve lhůtě, co možná nejkratší. Umístění dítěte do ZDC probíhá v součinnosti s Policií ČR (především SCP), Správou uprchlických zařízení (která komunikuje s OSPOD) a pracovníkem nevládní organizace, který plní funkci opatrovníka. V praxi lze konstatovat, že děti jsou (požadají-li o mezinárodní ochranu v tranzitním prostoru mezinárodního letiště nebo v přijímacím středisku v Zastávce u Brna) umístěny do ZDC ve lhůtě maximálně 10-ti dnů (a to po provedení základních lékařských vyšetření na nakažlivé choroby – TBC, žloutenka apod.). U cizinců mladších 15 let dochází k umístění bezodkladně (u dítěte je provedena pouze základní prohlídka praktickým lékařem).

Spolupráce s nevládními organizacemi, Správou uprchlických zařízení a OSPOD probíhá i v případě dětí, které se na území nachází v doprovodu zákonných zástupců, ale je třeba jim věnovat zvýšenou pozornost (záškoláctví, podezření na zanedbávání péče apod.).

Mezinárodní ochranu lze udělit formou azylu nebo doplňkové ochrany (zákon o azylu). V případech, kdy je mezinárodní ochrana nezletilým bez doprovodu udělena, jsou stanovovány příslušným oddělením OAMP (oddělení integrace cizinců a azylantů) individuální integrační plány dítěte s cílem začlenit je do české společnosti, aby nekončily v síti zločineckých struktur (opět ve spolupráci se ZDC a nevládními organizacemi) a nestaly se z nich „dětí ulice“. Lze konstatovat, že ne vždy se tato snaha setká s úspěchem, nicméně dětem je nabízena určitá alternativa budoucího života a mají možnost jí využít. V této souvislosti je nezbytné dbát na preventivní působení na nezletilé v rámci sociální práce s nimi.

Postup pracovníků OAMP ve zvláštních případech

- OAMP v případech, kdy v průběhu řízení o udělení mezinárodní ochrany vyjdou najevo **skutečnosti o možném páčání trestné činnosti na dítěti** (převaděčství, využívání dětí k prostituci nebo trestné činnosti apod.), předává tyto informace OČTŘ, tedy příslušnému Krajskému ředitelství Policie ČR, ÚOOZ nebo Úřadu služby kriminální policie a vyšetřování Policie ČR.
- Je-li pro potřeby azylového řízení nezbytné provést pohovor s dítětem, které bylo zneužíváno, týráno či je jiným způsobem traumatizováno a je ve vážném psychickém stavu, provede pohovor s dítětem specializované pracoviště, zabývající se poskytováním krizové intervence dětem týraným, zneužívaným a zanedbávaným – Dětské krizové centrum, V Zápolí 1250/21, Praha 4 – Michle, tel.: 241 480 511, e-mail: dkc@ditokrize.cz. K tomuto úkonu si pracovník OAMP vyžádá souhlas opatrovníka na zvláštním formuláři (všichni pracovníci mají k dispozici) a je-li to nezbytné k hájení práv nezletilého i přítomnost pracovníka nestátní neziskové organizace (Organizace pro pomoc uprchlíkům, Poradna pro uprchlíky). Úkonu je vždy přítomen opatrovník a pracovník OAMP.

NEPODAŘÍ-LI SE ZJISTIT TOTOŽNOST DÍTĚTE

V případě, že se jedná o malé dítě, které není schopno sdělit podstatné informace o své totožnosti a nepodaří-li se tyto informace zjistit jiným věrohodným způsobem – určí jméno, příjmení a datum narození soud.

TOTOŽNOST DÍTĚTE JE ZJIŠTĚNA A DÍTĚ UVEDE SVÉ ZÁKONNÉ ZÁSTUPCE, KTEŘÍ SE ZDRŽUJÍ NA ÚZEMÍ ČR; POLICIE ČR PO NICH NEÚSPĚŠNĚ PÁTRÁ

OSPOD v těchto případech podá návrh k soudu na vydání předběžného opatření a dítě je umístěno do zařízení. Soud určí dítěti opatrovníka, který za dítě provádí veškeré právní úkony, tak, aby byly v zájmu dítěte a úspěšnému vyřešení případu. OSPOD ve spolupráci s Úřadem pátrá v zemi původu dítěte po jeho zákonných zástupcích, případně po osobách, které jsou odpovědné za výchovu dítěte (současně je informován zastupitelský úřad země původu dítěte v případě, že nezletilý cizinec není žadatelem o mezinárodní ochranu).

TOTOŽNOST DÍTĚTE JE ZJIŠTĚNA A DÍTĚ UVEDE OSOBY, SE KTERÝMI NA ÚZEMÍ ČR POBYVÁ; NEJEDNÁ SE O ZÁKONNÉ ZÁSTUPCE

Tyto osoby musí věrohodným způsobem doložit, že jsou odpovědné za výchovu dítěte, nebo osoby, kterým bylo dítě svěřeno do výchovy. Zpravidla by se mělo jednat o rozhodnutí soudu v dané zemi o takové skutečnosti. Je zapotřebí doložit originál rozhodnutí soudu nebo jiného orgánu (může se jednat o obdobu našeho správního řízení, tzn. úkony v zahraničí může činit i místní úřad). Dále lze postupovat ověřováním cizích veřejných listin (problematika apostly¹⁰). Pokud se jedná pouze o osoby, jimž bylo dítě svěřeno rodiči dočasně do výchovy (zde v žádném případě nestačí dopis rodičů). Tato skutečnost musí být prověřena příslušnými úřady v domovské zemi dítěte.

SPECIFIKA V IDENTIFIKACI PŘÍPADŮ OBCHODOVÁNÍ V PROSTORU MEZINÁRODNÍCH LETIŠŤ

Pozornost je též potřeba věnovat nezletilým cizincům, kteří se nacházejí v tranzitním prostoru mezinárodních letišť bez doprovodu zákonného zástupce. Evropskou konferencí pro civilní letectví (dále jen „ECAC“), která se zabývá problematikou civilního letectví v rámci Evropy je doporučeno, že vzdušnou cestou by se měly přepravovat samostatně pouze děti starší 12 let, této kategorii osob by měla navíc letecká společnost poskytovat asistenci. Letecké společnosti vyhotovují formuláře pro situace, kdy dítě cestuje letecky bez doprovodu. Ve takovém formuláři se zpravidla kromě údajů k dítěti vyplňují jak údaje osoby, která doprovod požaduje, tak údaje o příjemci (jméno, číslo identifikujícího průkazu, adresa, telefon). Formulář bývá podepisován rodičem či jinou osobou odpovědnou za výchovu dítěte.

Všichni nezletilí cestující, kteří cestují bez doprovodu zákonného zástupce, jsou na hraniční kontrole podrobováni důkladné kontrole ze strany SCP, která se skládá především v prověřování pravosti cestovních dokladů, lustrací v informačních systémech (zda se nejedná o pohřešovanou osobu) a zjištění **zda nezletilý cizinec necestuje proti vůli osoby, které je svěřena do péče**. Zdrojem informací může být pohovor s dítětem, telefonický dotaz směřovaný rodiči či osobě, která je za výchovu dítěte odpovědná. Nutno podotknout, že tyto informace nemusí být průkazné, ať už vzhledem k problematickému získávání telefonního čísla (údaj ve formuláři letecké společnosti nemusí být spolehlivý) nebo kvůli neprůkaznosti informací takovým způsobem zjištěným.

Policisté kromě jiného také zjišťují, v jakém **vztahu je čekající osoba k osobě doprovázené**. Informace o čekající osobě se zjišťují buď dotazem u dítěte, z evidencí a také dotazováním osoby samé, včetně její kontroly. Lze ověřit přes centrální registr obyvatel, zda je čekající osoba, nebo osoba nezletilce doprovázející v nějakém příbuzenském poměru. Přestože letecké společnosti vyplňují pro své potřeby formulář se základními údaji o osobě, která si nezletilého převezme, jak již bylo zmíněno výše; nejsou však povinny informovat Policii ČR o tom, že přepravují nezletilou osobu bez doprovodu. SCP to ve většině případů zjišťuje při hraniční kontrole, nebo na základě dobrých vztahů s leteckou společností, nebo vlastní pátrací činností.

Pokud se jedná o nezletilého občana země EU nebo státního příslušníka třetí země legálně pobývajících v EU, lze v případě pochybností kontaktovat kontaktní místo členského státu, jehož má nezletilá osoba státní příslušnost nebo v němž má bydliště. Seznam vnitrostátních kontaktních míst pro dotazy týkající se

¹⁰ Apostila je zvláštní doložka, která se používá pro ověření pravosti dokumentů a listin, které jsou určeny k použití v zahraničí. Vydává je příslušný úřad v zemi, kde byl dokument vyhotoven. U nás je to referát legalizace, resp. oddělení ověřování na Ministerstvu zahraničních věcí ČR.

nezletilých osob je uveden v příloze 37 Praktické příručky pro příslušníky pohraniční stráže¹¹. Kontaktní centra by měla: je-li to možné, poskytovat informace o totožnosti nezletilého a osoby, která ho doprovází (jméno, státní příslušnost a datum narození) a o vztahu mezi nimi; uvědomovat další vnitrostátní orgány, v jejichž kompetenci jsou nezletilé osoby v případě problémů, a informovat je o všech preventivních opatřeních týkajících se nezletilého; poskytnout radu a pomoc dalším členským státům o vnitrostátních postupech a požadavcích na dokumenty.

Při podezření, že se v daném případě jedná o dítě, na kterém byl spáchán trestný čin ohrožující život, zdraví, svobodu, jejich lidskou důstojnost, mravní vývoj nebo jmění, nebo je podezření ze spáchání takového činu kontaktuje SCP samozřejmě i místě příslušný OSPOD.

E) POSTUP PO ROZHODNUTÍ PRACOVNÍKA OSPOD O DOČASNÉM ZAŘAZENÍ DÍTĚTE DO ZAŘÍZENÍ URČENÉHO K DOČASNÉMU UMÍSTĚNÍ, PŘÍPADNĚ DLOUHODOBĚJŠÍ PÉČI O DĚTI

POSTUP SPECIALIZOVANÝCH ZAŘÍZENÍ

Poté, co je OSPOD Policíí ČR vyrozuměn o předvedení dítěte, „dosahový“ pracovník se bez zbytečného odkladu dostaví na příslušnou policejní služebnu. Zde se zúčastní výslechu dítěte a na základě zjištěných skutečností může rozhodnout o podání návrhu soudu na vydání předběžného opatření o dočasném umístění dítěte do zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy, popřípadě do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc.

- **do zařízení jsou přijímány děti na základě předběžného opatření soudu po jejich předvedení za účelem podání vysvětlení o spáchání trestné činnosti eventuálně v rámci náhodné kontroly dokladů Policíí ČR nebo městskou policií. /Zařízení dále přijímá děti z přijímacích zařízení SUZ, děti z rodin klientů selhávajících v péči o nezletilé dítě a děti na útěku od zákonných zástupců či z jiných zařízení ústavní a ochranné výchovy./ Pracovník Policie ČR či městské policie se po zadržení klienta spojí s pracovníkem místně příslušného OSPOD, který podá návrh na vydání předběžného opatření soudu. Identitu dítěte ověřuje místně příslušný soud, který vydává předběžné opatření. Informace o přijetí dítěte zařízení předává soudu, který rozhodl o předběžném opatření, OSPOD, který dává návrh k vystavení předběžného opatření, a příslušnému velvyslanectví, není-li dítě žadatelem o udělení mezinárodní ochrany. V případě, že je dítě žadatelem o udělení mezinárodní ochrany, pak zařízení podává informaci OAMP.**
- **zákonný zástupce či osoba odpovědná za výchovu je povinna oznámit svou první návštěvu dítěte a domluvit si její termín na sociálním oddělení ZDC. Teprve po rozhovoru a ověření identity dle předložených osobních dokladů sociálním pracovníkem může být umožněn kontakt s dítětem. O návštěvě je proveden záznam do osobního spisu dítěte. Návštěva v ZDC probíhá v určené místnosti za přítomnosti odborného pracovníka, který je oprávněn přijímat a podávat informace o dítěti. Jeho přítomnost je zajištěna tak, aby nenarušovala soukromí dítěte a jeho blízkých. Kontakt s dítětem je umožněn zákonným zástupcům dítěte, osobám odpovědným za výchovu či jiným osobám blízkým vždy však po primárním kontaktu se sociální pracovníci ZDC. Každá návštěva je zaznamenána v knize návštěv. Dítě má právo na telefonický či písemný a elektronický kontakt s osobami blízkými. V individuálních případech, je-li dítě ohroženo, pak zpravidla po dohodě s Policíí ČR, může ZDC přistoupit k monitorování kontaktů dítěte. Toto pak slouží jako podklad pro práci Policie ČR. V případech, kdy je důvodné podezření, že se zákonný zástupce podílel na trestné činnosti páchané na dítěti, popř. ve spojení s dítětem, lze zvážit podání návrhu na zákaz styku (návrh může podat OSPOD nebo ZDC může podat podnět),**

¹¹ Blíže viz DOPORUČENÍ KOMISE, ze dne 6. listopadu 2006, kterým se zavádí „Praktická příručka pro příslušníky pohraniční stráže (schengenská příručka)“ pro použití příslušnými orgány členských států při výkonu hraniční kontroly osob.

- **oznámení o nástupu, přemístění a ukončení pobytu v ZDC jsou zasílána na OSPOD, soudy a velvyslanectví**, není-li dítě žadatelem o udělení mezinárodní ochrany. Rozhodnutí o přijetí a rozhodnutí o propuštění či přemístění dítěte je zasíláno nebo osobně předáno zákonnému zástupci. (V případě dívek z Bulharska bylo v minulosti úspěšné navázání spolupráce s Velvyslanectvím Bulharské republiky a domluvení konkrétních postupů práce s těmito dívkami. Většina těchto dívek byla pak prostřednictvím velvyslanectví repatriována do výchovných zařízení v Bulharsku, ostatní byly přímo konzulem Bulharské republiky předány do péče zákonných zástupců.)
- § 76a odst. 5 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, uvádí, že není-li ve věci samé dána pravomoc českých soudů, lhůty podle § 76a odst. 4 se nepoužijí; celková doba trvání předběžného opatření podle tohoto odstavce nesmí přesáhnout dobu 6 měsíců,
- Samotnou realizaci výkonu předběžného opatření provádí soud, a to v souladu s instrukcí Ministerstva spravedlnosti ČR, MV, Ministerstva zdravotnictví ČR, Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR a Ministerstva práce a sociálních věcí ČR (dále jen „MPSV“), č. j. 142/2007-Org., ze dne 5. dubna 2007.

POSTUP SLUŽBY KRIMINÁLNÍ POLICIE A VYŠETŘOVÁNÍ

- Policie ČR zahájí vyšetřování, je-li důvodné podezření ze spáchání trestného činu. Jak však sama Policie ČR uvádí, ve většině případů intenzita jednotlivých skutků nesplňuje podmínky pro naplnění skutkové podstaty některého z trestných činů (např. trestného činu krádeže podle § 205 TZ). Případy jsou tedy nejčastěji řešeny ve správním řízení jako přestupek podle zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů. O pachatelích takových přestupků není vedena centrální evidence, což podstatnou měrou zvyšuje obtížnost odhalování a vyšetřování související organizované trestné činnosti. Při úvahách o možnostech využití některých ze stávajících evidencí Policie ČR k vedení dětí jako obětí obchodování s lidmi, a zlepšení výměny informací ve vztahu k OSPOD, se naráží na několik problematických bodů:
- Přestupky nejsou vedeny v policejních evidencích, neboť takové řízení vede příslušný obecní úřad.
- Doposud se nepodařilo Policii ČR vytvořit žádnou evidenci obětí, natož dětských obětí (poškozených). Pokud je však vedeno trestní řízení, lze z evidence vyčíst jméno pachatele a poškozeného.
- Prvek organizovanosti má za následek, že podaří-li se policejnímu orgánu na základě vlastních poznatků, trestních oznámení i podnětů jiných osob, na jejichž podkladě lze učinit závěr o podezření ze spáchání trestného činu, učinit všechna potřebná šetření a opatření k odhalení skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin a směřujících ke zjištění jeho pachatele, nastane čas pro zahájení úkonů trestního řízení podle § 158 odst. 3 TŘ a od tohoto momentu je prověřování vedeno na příslušných krajských ředitelstvích Policie ČR nebo ÚOOZ.¹² Policejní orgán je povinen postupovat mj. v souladu se ZSM, tedy dodržovat zvláštní postup při výslechu mladistvých osob a u nezletilých osob zjišťovat zpravidla pouze názor nezletilé osoby na věc samou a výslech provádět zcela výjimečně (§ 92 odst. 1 ZSM).
- Pokud by nasvědčovaly prověřováním zjištěné a odůvodněné skutečnosti tomu, že bylo spácháno provinění (u mladistvých) a byl-li by dostatečně odůvodněn závěr, že jej spáchala určitá osoba, **došlo by k zahájení trestního stíhání** podle § 160 odst. 1 TŘ. V konkrétní věci by se vedlo vyšetřování až do jeho ukončení návrhem na podání obžaloby státnímu zástupci.
- Byl-li však spáchán čin jinak trestný **osobou mladší 15 let**, policejní orgán provede pouze jeho zadokumentování. Zahájí úkony trestního řízení podle § 158 odst. 3 TŘ a věc odloží většinou podle §

¹²Podrobnosti stanoví Závazný pokyn policejního prezidenta č. 93/2010, o činnosti na úseku obchodování s lidmi.

159a odst. 2 TŘ z důvodů uvedených v § 11 odst. 1 písm. d) TŘ (pro nedostatek věku, když osoba není trestně odpovědná), přičemž zároveň dává státnímu zástupci podnět k návrhu řízení podle § 90 ZSM.

F) POSTUP SOUDŮ

POSTUP SOUDŮ V CIVILNÍM ŘÍZENÍ

- České soudy postupují v návaznosti na zajištění (nalezení) nezletilého cizince bez doprovodu (dítěte) podle níže uvedených právních předpisů. Pokud v rámci tohoto postupu dochází ke styku s cizím státem, řídí se postup soudů Instrukcí Ministerstva spravedlnosti ze dne 11. června 2010, č. j. 59/2010-MOC-J, která upravuje postup justičních orgánů ve styku s cizinou ve věcech občanských a obchodních.
- V případě, že je na území ČR zajištěn (nalezen) nezletilý cizinec bez doprovodu (dále „dítě“), který nemá obvyklé bydliště na území některého členského státu EU (jedná se nejčastěji o případy dětí z následujících zdrojových zemí: Ukrajina, další státy bývalého SSSR, Vietnam, Čína, Filipíny, Thajsko, země bývalé Jugoslávie, některé africké státy, zejména Nigérie a Kongo a další) – učiní český soud nezbytná opatření nutná k ochraně osoby dítěte a jeho majetku a vyrozumí o tom orgán jeho domovského státu. Kdyby orgán domovského státu v přiměřené době poměry dítěte neupravil, učiní tak český soud. Pravomoc českého soudu k přijetí těchto nezbytných opatření je zde dána na základě § 39 odst. 3 zákona č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním, ve znění pozdějších předpisů (dále „ZMPS“). Za přiměřenou dobu se dle stávající praxe považuje obvykle šest měsíců od data odeslání vyrozumění příslušného orgánu domovského státu zpravidla na základě smlouvy o právní pomoci.
- V případě, že se jedná o dítě s obvyklým bydlištěm na území některého členského státu EU (tedy zejména v případě dětí ze zdrojových zemí Slovensko, Rumunsko a Bulharsko), a dále v případě dětí - uprchlíků a dětí, v jejichž zemi došlo k nepokojům, v důsledku čehož tyto děti byly přemístěny do ČR, a konečně dětí, jejichž obvyklé bydliště nelze zjistit a které jsou přítomny v ČR, postupuje český soud dle Nařízení Rady (ES) č. 2201/2003, ze dne 27. listopadu 2003, o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti, kterým se zrušuje nařízení (ES) č. 1347/2000 (dále jen „nařízení Brusel IIa“). Nařízení Brusel IIa nahradilo z podstatné části ustanovení Úmluvy o pravomoci orgánů, použitelném právu, uznání a výkonu rozhodnutí a spolupráci ve věcech rodičovské zodpovědnosti a opatření k ochraně dětí - Haag, 19. 10. 1996, sdělení č.141/2001 Sb.m.s., dále jen „Úmluva“).
- I v případě, kdy dle nařízení Brusel IIa je k rozhodování ve věci samé (tedy ohledně rodičovské zodpovědnosti) příslušný soud jiného členského státu, nebrání to českému soudu, aby v naléhavých případech přijal předběžná a zajišťovací opatření přípustná podle českého práva, pokud jde o osoby a majetek v ČR. Tato opatření pozbývají účinnosti v případě, že soud členského státu příslušný ve věci podle tohoto nařízení přijal opatření, která považuje za vhodná (čl. 20 nařízení). Předběžná a zajišťovací opatření přijatá českým soudem mají účinky jen na území ČR, nelze se jich dovolávat v cizím státu. Obdobný režim stanoví Úmluva ve vztazích mezi smluvními státy.
- Jurisdikční normy o právních vztazích mezi rodiči a dětmi (zejména úprava výchovy a výživy dětí a styku s nimi) obsahují často také dvoustranné mezinárodní smlouvy, jejichž seznam lze najít na internetových stránkách Ministerstva spravedlnosti ČR. Dvoustranné mezinárodní smlouvy však obvykle neobsahují právní úpravu předběžných a zajišťovacích opatření k ochraně osoby nezletilého dítěte (s výjimkou čl. 33 odst. 3 Smlouvy mezi Českou republikou a Ukrajinou o právní pomoci v občanských věcech (Kyjev, 28. 5. 2001; č. 123/2002 Sb. m. s.) ve znění pozměňujícího Protokolu (Praha, 14. 9. 2007; č. 77/2008 Sb. m. s.) a dále s výjimkou čl. 32 odst. 3 Smlouvy mezi Českou republikou a Republikou Uzbekistán o právní pomoci a právních vztazích v občanských a trestních věcech (Taškent, 18. 1. 2002; č. 133/2003 Sb. m. s.).

- České soudy na základě shora uvedené právní úpravy tak mohou rozhodnout o umístění dítěte do vhodného zařízení (Modrá škola, Kupeckého 576, Praha 4 – Háje; Diagnostický ústav se sídlem Radlická 30, Praha 5; Dětský domov se školou a Výchovný ústav pro děti - cizince Permon atd.). Vychází přitom zejména z ustanovení občanského soudního řádu, případně zákona o rodině. Mohou tedy například nařídít ústavní péči nebo náhradní péči. Předání dítěte jeho zákonným zástupcům (nejčastěji rodičům) nebo osobě odpovědné za jeho výchovu, již shora uvedené právní předpisy neupravují.
- V rámci výměny informací v případě dětí pocházejících ze zdrojových zemí Slovenska, Bulharska a Rumunska považujeme za účinné předávání informací o těchto dětech, které mohou být předmětem obchodování s lidmi, prostřednictvím OSPOD do ciziny (prostřednictvím styku ústředních orgánů sociálně-právní ochrany dětí). OSPOD v cizině, jež budou mít z ČR informaci o tom, že konkrétní dítě - jejich státní občan - bylo opakovaně zajištěno na území ČR bez doprovodu a např. při trestné činnosti, budou moci konat a upozornit domovský soud nebo u něj přímo navrhnout změnu úpravy poměrů nezletilého v jeho nejlepším zájmu.

POSTUP SOUDŮ V TRESTNÍM ŘÍZENÍ

- **podle § 97 TŘ má každý občan povinnost se na základě předvolání dostavit a vypovídat jako svědek** o tom, co je mu známo o trestném činu a o pachateli nebo o okolnostech důležitých pro trestní řízení. Existují samozřejmě určité výjimky umožňující odepření výpovědi (např. blízký příbuzenský vztah k pachateli či hrozba trestního stíhání vlastní osoby),
- **TŘ se snaží nelehkou situaci svědka v některých případech kompenzovat tím, že mu v situaci ohrožení dává možnost tzv. utajení svědka.** Otázka týkající se ochrany bezpečnosti svědka při samotném podávání svědecké výpovědi je upravena ustanovením § 55 odst. 2 TŘ, který umožňuje požádat OČTŘ, aby učinil opatření k utajení podoby svědka; osobní údaje tohoto svědka jsou pak vedeny odděleně od trestního spisu a mohou se s nimi seznamovat jen OČTŘ. Podmínkou pro utajení svědka je přítomnost okolností nasvědčujících tomu, že svědkovi nebo jemu blízké osobě v souvislosti s podáním svědectví zřejmě hrozí újma na zdraví nebo jiné vážné nebezpečí porušení jejich základních práv. TŘ tedy nabízí možnost utajit identitu svědka před ostatními účastníky trestního řízení a před veřejností. Podle ustanovení § 50 zákona o policii lze osobě poskytnout tzv. krátkodobou ochranu osoby, která může zahrnovat a) fyzickou ochranu, b) dočasnou změnu pobytu osoby, c) použití zabezpečovací techniky, nebo d) poradensko-preventivní činnost. Krátkodobou ochranu poskytují útvary nebo organizační články policie podřízené řediteli krajského ředitelství policie nebo Útvar na ochranu ústavních činitelů ochranné služby policie v odůvodněných případech osobě, které zřejmě hrozí újma na zdraví nebo jiné vážné nebezpečí, avšak nesplňuje podmínky pro poskytnutí zvláštní ochrany osob. V odůvodněných případech se poskytne také osobám blízkým ohrožené osobě. Zvláštní způsob ochrany svědka je upraven v zákoně č. 37/2001 Sb., o zvláštní ochraně svědka a dalších osob v souvislosti s trestním řízením, ve znění pozdějších předpisů, který upravuje poskytování ochrany a pomoci svědku ale i dalším osobám,
- pokud jde o ochranu dítěte v případě, že se rozhodne vypovídat o případné trestné činnosti, která na něm byla páchána, chrání ustanovení TŘ osobu nezletilého, která je svědkem a poškozeným zároveň ve všech stádiích trestního řízení, stejně jako dítě mladší 15 let. **V době před zahájením trestního stíhání je podle ustanovení § 158 odst. 4 TŘ např. je-li vysvětlení požadováno od nezletilého, o úkonu je třeba předem vyrozumět jeho zákonného zástupce; to neplatí, jestliže provedení úkonu nelze odložit a vyrozumění zákonného zástupce nelze zajistit.** Podle ustanovení § 138a odst. 1 TŘ může být, jde-li o úkon, na němž se účastní osoba mladší než patnáct let nebo svědek, jehož totožnost má být z důvodů uvedených v § 55 odst. 2 TŘ utajena, výslech proveden i prostřednictvím audiovizuální techniky, kdy je jim zajištěna možnost klást vyslychaným či jinak na úkonu zúčastněným osobám otázky. TŘ obsahuje i další ustanovení, která vymezují podmínky výslechu poškozeného dítěte a směřují k jeho ochraně, zejména ustanovení § 102 odst. 1 a 2, kde jsou stanoveny speciální podmínky pro výslech dětí o okolnostech, jejichž ožívání v paměti by vzhledem k věku mohlo nepříznivě ovlivnit jejich duševní a mravní vývoj. **Výslech musí být prováděn zvlášť šetrně a po obsahové stránce vyčerpávajícím způsobem, aby už jej nebylo pokud možno nutné v dalším řízení opakovat.** Je nutné

tedy zvolit odpovídající formu výslechu, obsah a způsob kladení otázek, rozsah a délku tohoto výslechu a výslechové prostředí,

- **podmínkou výslechu osoby mladší patnácti let je přibrání pedagoga nebo jiné osoby mající zkušenost s výchovou mládeže**, fakultativně je stanovena možnost – v případě, že to může přispět k správnému provedení výslechu – **přítomnosti rodičů**. Z povahy věci vyplývá, že rodiče nesmí být přítomni při výslechu ve věci, v níž jsou nebo mohou být sami stíháni,
- **soud v trestním řízení nemá možnost ovlivnit předání/nepředání dítěte do péče zákonného zástupce, popř. osoby odpovědné za výchovu dítěte**. Tato problematika nespadá do působnosti trestně právních předpisů a soud v rámci trestního řízení nemá stanoveny žádné pravomoci ohledně předávání dětí do péče odpovědných osob. Praxe soudů v civilním řízení je uvedena výše.

PŘÍLOHA: INFORMACE NEVLÁDNÍ A MEZINÁRODNÍ ORGANIZACE

ORGANIZACE LA STRADA ČR, O.P.S.

Organizace La Strada ČR, o.p.s. (dále jen „LS“) se zabývá problematikou obchodování s lidmi více než 10 let a je součástí mezinárodního sdružení La Strada International, které působí v devíti evropských zemích. V rámci svých aktivit se zaměřuje na oblast poskytování sociálních služeb obchodovaným osobám, vzdělávací a publikační činnosti, lobby a advokační služby ve prospěch obchodovaných osob.

Primární cílovou skupinou organizace LS jsou zletilé obchodované a vykořisťované osoby. Nezletilé obchodované (nebo tímto jevem ohrožené) osoby jsou cílovou skupinou v rámci preventivních a vzdělávacích aktivit organizace, ve výjimečných případech poskytuje organizace LS sociální služby obchodovaným a vykořisťovaným osobám ve věku blízkém zletilosti.

V současné době LS nedisponuje patřičným pověřením k výkonu sociálně-právní ochrany dětí, avšak ve výjimečných případech může organizace LS poskytnout své služby obchodovaným osobám – nezletilým bez doprovodu. V takovýchto případech spolupracuje LS se zástupci OSPOD nebo s konkrétní fyzickou osobou pověřenou k výkonu sociálně-právní ochrany dětí a vyškolenou v problematice obchodování s lidmi.

MEZINÁRODNÍ ORGANIZACE PRO MIGRACI V PRAZE

Mezinárodní organizace pro migraci - International Organization for Migration je mezivládní organizace s hlavním sídlem v Ženevě. V České republice působí Mezinárodní organizace pro migraci Praha (dále jen „IOM“) od roku 1998 na základě smlouvy podepsané mezi International Organization for migration a Českou republikou dne 15. října 1997. Zpočátku se zabývala zejména hlavním programem, což jsou dobrovolné asistované návraty. IOM Praha tímto programem nabízí migrantům možnost se dobrovolně vrátit do zemí původu bez administrativních průtahů.

IOM se se skupinou nezletilých bez doprovodu setkává právě v případě dobrovolného návratu neúspěšných žadatelů o azyl nebo cizinců zajištěných v Zařízení pro zajištění cizinců, tyto případy jsou však v porovnání s dospělými cizinci, jimž jsou tyto služby poskytovány, **ojedinělé, a jedná se o osoby ve věku 15-18 let**. Další specifickou skupinou jsou oběti obchodu s lidmi, vracející se do ČR ze zahraničí (v roce 2006 jedna 17letá žena navracená z Nizozemí). Významnější je skupina dospělých obětí vracejících se z ČR do země původu, jež teprve nedávno dovršily 18 let (např. v roce 2007 18letá žena z Bulharska, dlouhodobá historie obchodu s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování). U těchto mladých dospělých sice k identifikaci došlo až v dospělém věku, ale jako nezletilí bez doprovodu byli podle všeho v ČR a jiných státech vykořisťováni.

U dětí umístěných do ZDC **probíhají návraty do země původu ve spolupráci s velvyslanectvími a OSPOD**, vyskytlo se však podezření, že v některých případech jsou děti vráceny rodinným příslušníkům, kteří nezajistí jejich návrat a k vykořisťování dětí dochází opakovaně.

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

Právní předpisy

nařízení Brusel IIa	Nařízení Rady (ES) č. 2201/2003, ze dne 27. listopadu 2003, o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti, kterým se zrušuje nařízení (ES) č. 1347/2000
OZ	zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
TŘ	zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů
TZ	zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění zákona č. 306/2009 Sb.
Úmluva	Úmluva o pravomoci orgánů, použitelném právu, uznání a výkonu rozhodnutí a spolupráci ve věcech rodičovské zodpovědnosti a opatření k ochraně dětí - Haag, 19. 10. 1996, sdělení č.141/2001 Sb.m.s.
zákon o azylu	zákon č. 325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů
zákon o obecní policii	zákon č. 553/1991 Sb., o obecní policii, ve znění pozdějších předpisů
zákon o pobytu cizinců	zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů
zákon o policii	zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění zákona č. 41/2009 Sb.
zákon o rodině	zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů
zákon o SPOD	zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů
ZMPS	zákon č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním, ve znění pozdějších předpisů
ZSM	zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Další zkratky

IOM	Mezinárodní organizace pro migraci Praha
LS	La Strada Česká republika, o. p. s.
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR
MV	Ministerstvo vnitra ČR
OAMP	odbor azylové a migrační politiky MV
OSPOD	orgány sociálně-právní ochrany dětí
OČTŘ	orgán činný v trestním řízení
SCP	Sužba cizinecké policie Policie ČR
SKPV	Služba kriminální policie a vyšetřování Policie ČR
SPOD	sociálně-právní ochrana dětí
SVI	System včasné intervence
ÚOOZ	Útvar pro odhalování organizovaného zločinu služby kriminální policie a vyšetřování Policie ČR
Úřad	Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí se sídlem v Brně
ZDC	Zařízení pro děti – cizince
ZP PP	závazný pokyn policejního prezidenta